

ВІСНИК VISNYK

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спілено - політичний місячник

ЗМІСТ

I. В-к — На політичній шахівниці	1
E. М. — З нотатника	2
Хозе Орtega і Гассет — Бунт мас	4
E. Маланюк — <i>Illustrissimus Dominus Магера</i>	7
Юрій Дараган — Мазепа	10
В. Січинський — Чужинці про Мазепу	11
Zygmunt Krasinski — З „меморіалів“ (р.р. 1847-1854)	14
I. Хорольський — „Антисемітізм“ чи антиукраїнізм?	15
Марко Довбач — Зріст добробуту Європи	19
П. Кізко — На „орденоносній“ Львівщині	21
A. Орликівський — Про З'їзд ЛНП	23
** — Ще один Пленум імперської партії	24
Вадим Лесич — Бутовичів „Дим вічності“	25
Михайло Острoverха — По мистецькій виставі Миколи Бутовича	26
I. Хорольський — З чого починати?	27
O. Соколович — Перепис населення в ЗДА	29
— Комунікат	30
Ол. Соколішин — Український Народний Університет	30
— Звернення до українців	31
Бібліографія	32

ОРГАНІЗАЦІЯ

ОВОРОНІ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ГОЛОВНА УПРАВА ООЧСУ є УПОВНОВАЖЕНА НА ТЕРЕНІ ЗДА ПРИИМАТИ ДОБРОВІЛЬНІ ПОЖЕРТВИ НА ФОНД ВІЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ ІМ. СТЕПАНА БАНДЕРИ ДЛЯ УВІКОВІЧНЕННЯ ПАМ'ЯТІ ВПАВШОГО БОРЦЯ ЗА ДЕРЖАВНУ ВОЛЮ УКРАЇНИ ТА НА ФОНД ДОПОМОГИ ЙОГО РОДИНІ.
УСІ ІНДИВІДУАЛЬНІ ПОЖЕРТВИ ТА УСІ РОЗРАХУНКИ З ПЕРЕПРОВАДЖЕНИХ ПО УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ ЗВІРОК НА ОКРЕМІ ЛИСТИ ПРОСИМО ПЕРЕСИЛАТИ НА АДРЕСУ:

ODFFU, Inc., P. O. Box 304, Cooper Station, New York 3, N. Y.
ЖЕРТВУЙТЕ ЩИРИМ СЕРЦЕМ ТА ЩЕДРОЮ РУКОЮ!

НА ФОНД ДОПОМОГИ РОДИНІ СЛ. П. СТЕПАНА БАНДЕРИ ЗЛОЖИЛИ:

(Імена жертвовавців проголошуємо в порядку надходження)

- Нью Йорк, Н. Й.: В. Андрушків — \$ 10.00.
Покінсі, Н. Й.: С. Заваляк — \$ 10.00.
Бруклін, Н. Й.: А. Германюк — \$ 30.00.
Ньюарк, Н. Дж.: М. Леськів — \$ 5.00.
Путнам Валей, Н. Й.: В. Вовчук — \$ 20.00.
Честер, Па.: Митрофорний Прот. О. Мицик (з Листопадового Свята на пам'ятник по сл. п. С. Бандери — через адм. „Свободи”): \$ 42.00.
Істон, Па.: Листа ч. 936 (збірщик М. Товарницький) — \$ 45.00.
По \$ 5.00: М. Товарницький, М. Куцинда.
По \$ 2.00: П. Міляновський, І. Когут, П. Залиба, М. Німас, Г. Касяні.
По \$ 1.00: О. Якимчик, Г. Яворський, К. Хамич, І. Самлик, М. Колодруб, М. Терлецька, Д. Когут, ст., Г. Яремчук, М. Дубівка, М. Куречко, Процко, В. Боднарський, М. Пличин, С. Колодруб, І. Колодруб, В. Сокол, Ф. Саміла, Д. Чуба, Д. Савчук, І. Труш, Д. Когут, мол., В. Когут, В. Кріль.
Міямі, Флор.: листа ч. 930 — Е. і О. Ляховичі — \$ 15.00, В. і Ю. Загаєвичі — \$ 5.00.
Дтройт, Міч.: В. Кукурба — \$ 10.00 (ФВБ).
Фемікевіл, Па.: листа ч. 940 (зб. М. Вородецький) — \$ 53.25.
\$ 5.00 — С. Мартиняк.
\$ 3.00 — М. Сохецький.
По \$ 2.00: М. Вородецький, М. Сех, І. Іванців, С. Жгуба, С. Мельник, М. Наконечний, П. Міско.
По \$ 1.00: В. Діякон, П. Сітінський, Г. Коваль, В. Лубар, М. Коробій, В. Коцюбинський, Підгайний, М. Омелко, І. Половий, І. Зилинський, М. Половий, І. Фуга, К. Вігерин, М. Бучко, М. Постолюк, А. Криса, В. Бучковський, М. Коска, І. Фуга, Д. Чук, М. Роман, М. Коцюбинський, С. Охримович, Г. Війтік, М. Білик, Т. Федишин, Г. Дацко, П. Гундер, П. Єдинак, І. Грисьо, Г. Турчак.
Покінсі, Н. Й.: листа ч. 931 (зб. С. Заваляк) — \$ 34.50.
\$ 5.00 — С. Заваляк.
\$ 3.00 — А. Королик.
По \$ 2.00: О. Карпо, Д. Кифор, С. Довганек, М. Орщулляк, О. Бедрій, М. Цимбаліста, М. Орщулляк, Д. Ліннець, Р. Климкович, М. Костів, М. Новак.
\$ 2.50 — М. Гежка.
По \$ 1.00: Т. Остапюк, С. Берник.
Нью Гейвен, Конн.: М. Заклинський — \$ 10.00 (ФВБ).
Ньюарк, Н. Дж.: В. Калин (замість гонорару за виступ на Святі УПА в Нью Йорку 22.XI.59) — \$ 20.00 (ФВБ).
Нью Гейвен, Конн.: 27 В. ООЧСУ (з жалібних сходин замість вінків на могилу) — \$ 76.00. 27 В. ООЧСУ (з жалібної Академії) — \$ 75.60.
Нью Йорк, Н. Й.: Т-во б. Вояків УПА, 1. Відділ — Фонд Візвольної Боротьби — \$ 100.00, Фонд Допомоги Родині — \$ 100.00, на пам'ятник — \$ 100.00, разом \$ 300.00.
Вашингтон, Д. С.: зб. О. Зинюк — \$ 52.00.
По \$ 5.00: Я. Б. Гелета, В. Кульчицький.
По \$ 2.00: О. Зинюк, Я. Кіндрат, В. Скокаль, П. Дубик, І. Миколасенко, Е. Гіль, О. Антонович.
По \$ 1.00: А. Слота, І. Конюховський, В. Чан, Я. Мелех, С. Кондрат, І. Сенів, Т. Крупа, М. Зарицький, П. Конецький, Василь Грубяк, В. Ю. Маєвський, Залузька, Джулінський, Р. Білинський, П. Оришкевич, М. Дячок, М. Варіс, Ю. Луцький, І. Малиновський, Д. Сорока, В. Наконечний, М. Бартончик, В. Процінський, В. Семців, І. Вітковський, С. Олійник, М. Пачовський, З. Юрчинський.
Лос Анджелес, Каліф.: зб. Б. Гірка (замість вінків на могилу на ФВБ) — \$ 110.00.
По \$ 5.00: М. Паслась, І. Мельник, С. Козій, О. Брікнер,
По \$ 3.00: Т. Пальчук, В. Ємець.
По \$ 2.00: Д. Гаранджук, Г. Чільняк, А. Наконечний, С. Рогаль, В. Шеленко, О. Порайко, Б. Маланяк, С. Комарницький, В. Губицький, С. Кріль, В. Сіяк, Р. Сіяк, П. Форманюк, В. Гірка, М. Лещин, В. Шкраба.
По \$ 1.00: М. Брікнер, І. Кулик, В. Валяс, І. Гасцький, К. Дуда, П. Семчишин, С. Буртон, Швейко, Д. Гломба, М. Гира, Г. Старовійт, М. Брікнер, Б. Гамерський, О. Мельник, М. Новак, А. Романюк, І. Гриців, о. М. Винницький, М. Галай, З. Лаврик, А. Слюсарчук, І. Стецьків, С. Березовська, І. Макар, Тишовницький, Ф. Лозовий, П. Семчук, О. Зозуля, Я. Полотнянка, О. Скробко, В. Михайлів, В. Буцманюк, І. Олійник, П. Вибраний, Г. Ішумний, В. Петрина, Е. Гац, Л. Романюк, В. Кавецький, Р. Кульчицький, С. Касперський, Іванків, О. Галас, Ю. Вибачинський, Шинкарик, В. Кадубець, О. Гац.
Лонг Айленд, Н. Й.: К. Лучка — \$ 10.00.
(Продовження на стор. 3-ї обкладинки)

ВІСНИК

І. В-к

НА ПОЛІТИЧНІЙ ШАХІВНИЦІ

(Р е ф л е к с і ї)

Преса радіс, що московський володар погодився прибути на вершинні наради в травні. Тішаться і в Москві з цього, а в листі до Айзенгавера „Нікіта Сергєєвіч” висловив глибоке задоволення з рішень Західних Держав улаштовувати періодичні наради на вершинах, на яких найкраще, як думає імперський диктатор, удастся розв’язувати міжнародні проблеми. Винахід чималий.

Що в Москві радіють з такого осягу, — то зрозуміло. Наради відкривають новий період особистої дипломатії в міжнародних відносинах, яка в час і в кінці Другої війни і втворила сучасний стан у світі. Запевняли, що трагічної помилки в Мюнхені не повториться, а насправді, наради на вершинах мають легалізувати „Мюнхен”, як систему, вельми зручну для Москви. На вершинах радитимуться, а в долині, при допомозі існуючого московсько-большевицького апарату (його при потребі Москва все посилює в світі), Кремль розкладатиме сили вільного світу і без того досить кволі.

В одному американському огляді, з приводу вершинних нарад, висловлено думку, що від них світ жде миру, справедливости і чесності. Що мир на довшу мету виключений, того не ховають і в Москві, не випадково ж в одному з 9 тостів за мир Хрущов висловив впевненість, що „всі дороги ведуть до комунізму”, під яким, очевидно, розуміється панування імперської сатанії над світом за формулою: „соціалістичний уряд мав би мати таку вагу, як всі демократії”.

Зовнішньо-політичний баланс СССР за минулий рік добрий. На політичній шахівниці останнього року чемпіоном вийшов „Нікіта Сергєєвіч” з Ніною. Вони є бенефіціянти драми, яку переживає світ через 15 років нескінченої війни. І то, мов, зо глаголами Леніна „кухарка і пастух будують новий світ”. Паломництво

до Москви увійшло минулого року в політичну систему. Подорожували лідери без влади і навін передки люди, що очолюють уряди. Такі видовища дуже скріплюють диктатуру й імперію, а в країнах, якими вони опікуються, посилюють почуття страху перед нею.

Мали своє значення і подорожі московського диктатора по інших країнах, утверджуючи його позиції, як одного з найсильніших серед п’ятьох. Американська преса під час миролюбивої подорожі Президента по країнах Азії писала, що Айзенгавера вітали урочистіше і всенародніше, як Хрущова. Вже само порівнання скільки чести надає московському диктаторові! Затіваючи свою подорож, Айзенгавер хотів переконати своїм авторитетом країни, що ЗДА не можуть бути агресором. Але, як виявилось, країни, що мають досвід з Росією, занепокоєні надто великим миролюбством провідної держави в світі — ЗДА. Побоювання слушні і оправдані, бо Кремль за присахареними розмовами про мир і роззброєння, здійснює політичну практику bruttальної сили, не зрікаючись ідеологічної війни і економічного змагання в „конкуруючому світі”.

За минулий рік Кремль, при допомозі і підтримці ліберально-інтернаціональних сил світу, улаштував кілька політичних водевілів: Ньюйоркська виставка, яку потім перенесено на Латинську Америку; поширив культурний обмін, про який підписано окремий договір з ЗДА, а найголовніший з них був галас про успіхи в космосі, якими лякалося світ, щоб змусити його до роззброєння. Всі ці політичні спектаклі своє зробили. І в Москві слушно разіють з політичних осягів Микитиної персональної дипломатії.

А в кінці року раптом по цілому світі, майже в один час, пронеслася хвиля дрібних і біль-

Е. М.

З НОТАТНИКА

Цікаве речення в однім з листів Лесі Українки: „Читаю Капітал — не подобається мені ця новітня евангелія”.

Письменниця, як людина, була доночкою своєї доби — перелому XIX і XX століть. Замолоду — був вплив дядька (Драгоманова), особи надто, як знаємо, впливової, майже арбітральної, в тодішньому суспільному гетто. А, головне, атмосфера тих літ. (90-их і початку 900-их), той специфічний „клімат”, що так сприяв відповідній ідеологічній, отже обов'язково марксо-соціалістичній, — флорі і фавні...

ших експресів проти євреїв. Слухно засуджуючи їх і наплямовуючи прояви расової ненависті, а зокрема до євреївства, політична преса не звернула уваги на одну дрібничку: Як то могло статися, що в той сам час подібні експресії відбулися в різних частинах світу. І саме напередодні вершин, коли четверо великих мають вирішити долю і недолю світу без участі малих і немалих націй. Проблема єдності Німеччини у вершинних нарадах буде одною з головних. Засуджуючи всякі вияви расової ненависті, мимоволі напрошується один запит: чи не вмочали в те діло рук маги з бельгійсько-імперської месіяністичної лабораторії, щоб сказати потім: про яке об'єднання може бути мова, коли такий сильний нацизм?

Московська „Правда” вже підкреслює, що кремлівські передбачення про відродження нацизму збуваються. А „ділові кола” Заходу, потираючи руки, чомусь не застановляються над тим, а кивають пальцем на емігрантів, закидаючи їм антисемітизм. Уроки історії мало чому навчили „великій політиці”. Тривожно почався новий високосний рік.

„VISNYK” — „THE HERALD”
Published by Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine, Inc.
Monthly except July and August when bimonthly.
Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

I. Wowczuk Editor in Chief
Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

Але письменниця — сучасниця мала геніальний зір і тонке відчуття. А великий Франко — теж сучасник — спромігся напругою свого крицевого розуму — серед загальної психози — побачити і ствердити (р. 1897!), що „евангелія від Карла” таки справді стала догмою „нової релігії”. Так Іван Франко якби дав інтелектуальне підтвердження короткому, чисто-чуттєвому, здогадові поетки.

Оці думки знову й знову з'явилися на вістку, що німецька соціал-демократія — зважмо! — найстарша ї, сказати б, „найкласичніша” божниця марксизму, — в листопаді минулого року, вже на самім відкритті свого партійного з'їзду, устами самого свого вождя (ї, очевидно, жреця) проголосила, що „програмові основи Маркса й Енгельса не можуть бути надалі керівними для партії...” І далі несподівано впало викляте ї виклидане слово „Нація”.

За цією сухою, майже урядово-канцелярійною декларацією, криється зміст, який в дійсності переходить вузькі межі партійних ідеологій, програм, з'їздів „представників пролетаріату” і — просто розсаджує рами яких-будь офіційних проголошень.

Цей акт, в дійсності, є перекресленням цілого немалого розділу в Книзі Історії.

А розділ був — гучний, нечувано-кривавий, повний барикад, масових розстрілів, війн, тортур, переселень цілих народів і цілих народів десяткувань та замордовувань... Аж дивно, що релігія, чи пак ідеологія, яка викликала ту криваву апокаліпсу, ось дочекалася кінця, який назвати б можна. як в тому одеському анекдоті, „похороном за чотирнадцятим розрядом”, коли то „небіжчик сам собі купує труну, сам везе себе на цвинтар, сам поганяє, сам копає яму і — сам умирає”.

Але кожен жарт гасне при думці, чого доконала на нашій Батьківщині (і на цілім світі) катаринська ідея, століття тому змайстрована надрайнським бородатим пророком і „великим німецьким вченим”...

...Уява мимоволі має собі неокреслену постати приповідкового майбутнього історика, що ламатиме голову над питанням: як пояснити те дивне, незрозуміле масове затъмарення розуму, той епідемічний параліч людського

глузду, який дозволив ціле століття криваво й жахливо панувати тій, вибачайте на слові, „доктрині”, тому найпотворнішому, найнеприроднішому, найочевиднішому ідотизмові, що нахабно заперечував найбезсумнівніші істини — Дух, Віру, Любов, Націю, Родину, Хату?! Як це було можливе, щоб саме тодішні інтелектуалісти, учені, керівники катедр, ба й цілі університети — могли без спротиву підлягти такій майже распутінській гіпнозі?! Та ще й доконуваній знахарськими жестами й плескатими, висушеними, мертвими словами, шаманським бурмотінням, христовським колективізмом т. зв. партій і т. зв. інтернаціоналів?!

В перспективі вся ця фантасмагорія виглядатиме ще, може, більш несамовито, як для нас. І, може, справді, слово „распутініяд” буде влучніше за іншу, більш наукову термінологію. Бо й распутініяд історична, ц. т. та, що мала місце в Петербурзі на перемежку 1912-1917 років, була не лише „распутініциною” з головним героєм на чолі. Распутініцина — була завершенням і наслідком довголітньої й, безумовно, плянованої підготови, в якій головну роль грали, словами С. Вітте кажучи, „ліберальне затовщення та мозгова сверблячка” („ліберальное ожирение и умственная чесотка”) імперських суспільних верхів з т. зв. „інтелігенцією” включно. Міти „прогресивності” й „модернізму”; декадентські вивихи в мистецтві, в науці, в думках; культивування побутової розпусти (перш за все — розпусти мислі) і розхит моральних основ існування — ось що було прелюдією російської распутініцини і її безпосереднього наслідку — большевизму, як це ж саме є змістом і сенсом Распутініяди вже в складі „планетарій” — нинішньої сучасності.

Довести распутінським гіпнозом до наралічу суспільної волі, до повної безборонності суспільства — ось завдання (дуже полегшене в аناціональних державах) сучасної світової распутініяди.

Ви говорили про розум, понадто згадуючи різдвяний тропар: **Рождество Твое Христе, Боже наш, — возея мирові світ Разума.** А распутінізований „інтелігент” висував Вам — інтуїтивізм Бергсона проти Декарта, „підсвідомість”, „комплекси” Фройда. І — „пішла писать губернія”... Ви згадували ідеал Жінки, Матері, культ Мадонни і Прекрасної Дами, а такий

очкастий каліка їдко натякав Вам про Вайнінгера, посилився на „лібідо” та ще й дещо цитував з пізнього Ніцше... Ви говорили про творчість, як духовий акт, а він Вам викочував цілій арсенал мистецтво- і літературознавств, де, як на долоні, доводиться, що твір мистецтва „робиться” і що то є „техніка” й „замовлення”... і що, перш за все, треба зробити профорганізацію мистців з президією й посвідченнями. Та ще й підпирав свої твердження голлівудом та бестселерами... Ви скажете про величний, струнко-закінчений образ космосу Ньютона, а він Вам висуне геніяльного („як відомо”) Айнштейна й не-евклідову геометрію (либонь земляка) Лобачевського... Ви йому — про організм Нації, а він Вам про механізм клясової боротьби і „пролетаріят не має Батьківщини” з евангелії Карламарли.

І так — на всі проблеми, на всі питання на всі явища!

Вистачить хоч побіжно перелистати тепер російську періодику з перших десятиліть століття, перелистати, бо ту словесну мастурбацію, ту огидну розпусту думки, ту суспільну белібердяєвщину — нині читати несила, — і Ви переконаєтесь ще і ще раз, що немає наслідків без причин, що сталося так, як мало статися. „Слабая мозговая система русского человека” (— це не „український шовінізм”, а точна цитата з російського академіка Павлова!) — не витримала. А за нею — й мозгова будова „человека малорусского”...

...Анікіта — свет — Сергій закінчує свої проголошення (великого державного мужа і — слова де Голя — „вождя русского народу”) незмінним рефреном про неминуче торжество комунізму. Але чим частіше і чим „істотніше” він той рефрен викрикує, тим настирливіше в голову скептика лізе здогад, що, якби його сила. Анікіта — свет — Сергій вже давно б того Карламарла враз Капіталом поховав, навіть „за першим розрядом”, навіть в славнозвіснім Мавзолеї (це слово советські літерати пишуть з великої букви), як то кажуть, не жаліючи витрат. Та ба, Анікіта — свет — Сергій, на такі речі має руки закороткі...

Хіба б це було, як казав національний пророк Александр Пушкін, „в Найвищем суждено Совете” (див. „Евгений Онегін”).

Хозе Ортега і Гассет

БУНТ МАС

ІІІ ВИСОТА ЧАСІВ

Отже, влада мас являє одну позитивну сторону, оскільки вона свідчить про піднесення цілого історичного рівня і показує, що пересічне життя проходить сьогодні на вищій площині, ніж учора. Це нас переконує, що життя може мати різні височини і що це є фраза сповнена змісту, яку звичайно повторюють беззмістово, коли говорять про висоту часів. Слід зупинитися на тій точці, бо вона дає нам засіб установити одну з найнесподіваніших рис нашої епохи.

Кажуть, наприклад, що ця чи інша річ не відповідає висоті часів. Авеж: не абстрактний час хронології, що є цілковито рівний, а життєвий час, що його кожне покоління називає „нашим часом”, завжди має певну височину, сьогодні височить над учорашнім днем, чи тримається на рівні, або впадає. Образ падання, що криється в слові „ занепад”, походить від цього прочуття. Так само кожна людина більш чи менш ясно почуваває, яке співвідношення між власним життям і висотою часів, на якій воно розгортається. Є люди, які чуються в умовах сучасного життя як жертва моря, що не може втриматися на поверхні. Шалений „темп”, яким сьогодні живемо, завзяття й енергія, з якими беремось до всього, тривожать людину архаїчної природи і ця тривога мірить різницю меж власним пульсом і пульсом епохи. Натомість, людина, що живе повністю й охоче у формах сучасності, є свідома співвідношення між висотою нашого часу та висотою різних минулих віків. Що це за співвідношення?

Було б мильним припустити, що завжди людина однієї епохи вважає минулі епохи за нижчі рівнем, просто тому, що вони минулі. Досить пригадати, що на думку Хорхе Манріке, „всяка минула доба була ліпша”:

Qualquiero tiempo pasado
fué mejor.

Але їй це не є правда. Не всі віки чулися нижчими від якогось минулого віку, але їй не всі вважали себе вищими за все що було і жи-

ло в пам'яті. Кожний історичний вік виявляє відмінне почуття супроти цього дивного явища життєвої височини і мені дивно, що мисливці й історіографи міколи не звернули увагу на такий явний і важливий факт.

Враження, що його висловлює Хорхе Манріке, було безсумнівно найзагальнішим, принаймні беручи „*grosso modo*”. Більшості епох власний час не здавався вищим за інші, стародавні віки. Навпаки, найчастіше люди припускали, що колись у минулому були кращі часи, повніше буття: „золотий вік”, кажемо ми, викованці Греції й Риму. „Алчерінга”, кажуть австралійські дикини. Це свідчить, що ті люди почували в пульсі власного життя до певної міри брак повної снаги, знемогу, неспромогу налити кров'ю все мереживо вен. Тому вони шанували минуле, „класичні” часи, що їх існування здавалося їм чимсь ширшим, багатшим, досконалішим і напруженнішим за життя власного часу. Коли вони оглядались і уявляли собі ці більшевартісні сторіччя, то їм здавалося, що вони не перевищують їх, а навпаки, лишаються понизу, мов живе срібло, що впало в термометр і не містить у собі вищого ступеня, чи радше, не має стільки кальорій. Від 150 року по Христі, це почуття усихаючої живучості, убуття, занепаду й ослаблення пульсу поступово зростає в Римській Імперії. Вже Гораций співав був: „Наши батьки, гірші за наших дідів, народили нас, ще негідніших, і ми породимо ще нездатніших нашадків”. („Оді“. Книжка III, 6):

*Aetas parentum peior avis tulit
nos nequiores, mox datus
progeniem vitiosorem.*

Два сторіччя пізніше не знайшлося в цілій Імперії досить більш-менш сміливих італіків, якими обсадити становища центуріонів, і довелося наймати для цієї служби далматійців, а згодом варварів з-над Дунаю й з-над Райну. Тим часом жінки стали неплідні й Італія обезлюднилась.

Гляньмо тепер на інший рід епох, що їх життєве почуття позірно найпротилежніше останньому. Іде про дуже дивне явище, що нам важливо дефініювати. Коли не більш як тридцять

років тому політики ораторствували перед людом, вони звичайно осуджували цей чи інший захід уряду, таку чи іншу крайність, кажучи, що це не гідне нашого передового віку. Цікаво пригадати, що цей самий вислів вжив був Траян у своєму відомому листі до Плінія, де він радить не переслідувати християн на підставі анонімних доносів: „*Nec nostri saeculi est*”. Отже, були такі епохи в історії, які почували, що вони осягли повну, остаточну височінню; часи коли здається, що вже досягнено ціль подорожі, коли здійснюються давнє бажання і сповнюється надія. Це є „повнота часів”, повна зрілість історичного життя. І дійсно, тридцять років тому европеець вважав, що людське життя дійшло того, чим воно повинно бути, чим воно прагнуло бути впродовж багатьох поколінь, чим воно мало бути вже назавжди. Часи повноти завжди вважають себе за вислід багатьох інших підготовчих віків, інших часів без повноти, нижчих від власного, над якими вершіє ця година повного цвіту. Коли дивиться з цієї височини, складається враження, що ті підготовчі епохи жили лише тugoю і нездійсненою ілюзією; часи самої незадоволені жадоби, палких предтеч, напруженого чекання, болючого контрасту між чіткими прагненням і неспівзвучною дійсністю. Отак 19 сторіччя дивиться на середньовіччя. Нарешті надходить день, коли це старе бажання, часом тисячолітнє, здається осягненим: дійсність приймає його і кориться. Ми дійшли до вимареного верхів'я, до визначенії мети, до вершини часів! На місці старого „ще ні” стало вже „нарешті”.

Це погляд наших батьків і цілого їх сторіччя на своє життя. Не забуваймо: наш час — це час, який іде слідом за добою повноти. Тому людина, що лишилася на другому березі, у тій недавно минулій повноті, неминуче дивиться на все з власної точки зору: через оптичне викривлення їй здається, що наш вік — це упадок з повноти, занепад.

Але старий любитель історії, що досвідчено досліджує пульс часів, не засліплюється цим міражем уявної повноти.

Як я вже ствердив, для того щоб існувала „повнота часів”, доконечно щоб якесь давнє бажання, тривоживши й наболівши довгими сторіччями, нарешті здійснилося в один день. І дійсно, ті часи повноти — це часи задоволен-

ні; іноді, як у 19 сторіччі, аж надто задоволені¹). Аж тепер ми здаємо собі справу, що ті, такі задоволені, такі довершені, сторіччя — все редині мертві. **Правдива життєва повнота не полягає в задоволенні, в успіху, чи в досягненні.** Вже Сервантес казав, що „шлях завжди кращий за гостинницю”. Період, що задовільнив своє бажання і свій ідеал, вже нічого більше не бажає, — його джерело бажань засохло. Себто, певна повнота насправді є закінченням. Є сторіччя, що, не вміючи відновити своїх бажань, вмирають від задоволення, так як вмирає щасливий трутень по весільному леті²).

Звідси вражаючий факт, що ті етапи так званої повноти завжди почували в глибині душі якийсь своєрідний сум.

Прагнення, що так повільно зароджувалося, нібіто нарешті здійснюється в 19 сторіччі і, підсумовуючи, приирає назгу „модерна культура”. Вже сама назва бентежить: це ж нечуваючи, щоб час називав себе „модерним”, себто заключним та остаточним, що перед ним усі інші — лише пережитки, скромні готовлення і прагнення в його напрямку! Кволі стріли, що не влучають у ціль!³)

Чи ж ми не торкаємось тут основної різниці між нашою добою, яка щойно минула, зайшла за обрій? Наша доба, справді, вже нечувається остаточною; навпаки, в самих її надрах криється невиразне прочуття, що нема часів остаточних, сталих і назавжди скристалізованих. Навпаки, та претенсія, що певна епоха життя — та

1) На монетах Адріяна викарбувані такі гасла: *Italia Felix, Saeculum augeum, Tellus stabilita, Temporum felicitas*. Поза Когеновою великою працею з нумізматики, гляньте на деякі монети репродуковані в Rostofftzeff: „The Social and Economic History of the Roman Empire”, 1926, ілюстрації LII і 588, примітка 6. (Примітка автора).

2) Не забудьте прочитати прекрасні уступи Гегеля про задоволені часи в його „Філософії історії” (Прим. автора).

3) Первісне значення слова „модерний”, яким себе охрестили останні часи, дуже чітко виявляє та почуття „висоти часів”, що я його тепер аналізує. Модерним є це, що є згідне із способом (*modus*): розуміється, новим способом, модифікацією чи modoю, що в даному часі виринула супроти старих, традиційних способів, що їх уживалося в минулому. Отже, слово „модерний” виражає свідомість нового життя, вищого від старовинного, і рівночасно імператив бути на висоті часів. Для „модерної” людини, не бути на цій висоті означає упадати з історичного рівня. (Прим. автора).

що звється „модерною культурою” — є остаточна, здається нам неймовірним затемненням і звуженням поля зору. І це почуття дає нам солодке враження, що ми втекли з тісного й герметично замкненого простору; що ми вирвались і знову вийшли під зорі, в світ дійсний, глибокий, жаский, непередбачений і невичерпний, де все, все є можливе: найліпше і найгірше.

Віра в модерну культуру була сумна: зналося, що „завтра” цілою своєю істотою буде подібне до „сьогодні”, що поступ полягає лише в простуванні у віки вічні по тому самому шляху, що ось уже під ногами. Такий шлях — це радше еластична в'язниця, що розтягається, та не пускає нас на волю.

Коли на початку Імперії якийсь культурний провінціял прибував у Рим — Лукан, наприклад, чи Сенека — і бачив величні імперські будови, символи тривкої влади, їому стискалося серце. Нічого нового вже не могло статися в світі. Рим — вічний. І якщо є меланхолія руїн, що підноситься з них, мов випари з мертвих вод, то цей чутливий провінціял відчув меланхолію не менш подавлючу, хоч і протилежну: меланхолію вічних споруд.

Чи ж не ясно, що, супроти цього емоційного стану, почуття нашої епохи більш подібне до галасливої радості дітей, що вирвалися зі школи? Тепер ми вже не знаємо, що станеться завтра у світі, і це нас потай радує; бо ця непередбаченість, цей обрій завжди відкритий на всі можливості — ось дійсне життя, правдива повнота життя.

Ця діягноза, якій, правда, бракує другої половини, контрастує зі скаргами про занепад, що квилять на сторінках стількох сучасників. Тут річ в оптичному викривленні, що походить від багатьох причин. Іншим разом я розгляну деякі з них; але тепер я хочу висунути лише найявнішу: походить вона від того, що сторонники ідеології, яка, на мою думку, віджила, беруть під увагу лише політичну і культурну сторону історії, і не помічають, що все лише поверхня; що історична дійсність у своїй глибині — це чисте прагнення жити, потуга подібна до космічних сил; не та сама, отже не природна, але таки споріднена з тією силою, що хвилює море, запліднює звіра, заквітнює дерево та розпалює жар у зорях.

Проти діягнози занепаду, я рекомендую наступне міркування:

Занепад — це, зовсім ясно, порівняльне поняття. Падається від вищого до нижчого стану. Отож: це порівнання можна робити з найрозмаїтших точок зору, що можна собі уявити. Для фабриканта бурштинових мундштуків світ у занепаді, бо майже ніхто не курить з бурштинових мундштуків. Іншої точки зору можуть бути поважніші ніж оця, але в істоті всі вони лишаються односторонні, довільні і зовнішні супроти самого життя, яке ми саме пробуємо оцінити. Є лише одна віправдана і природна точка зору: зайняти своє становище в самому житті, споглядати його зі середини і побачити, чи воно чується занепалим, себто убувшим, охлялим, прісним.

Але, навіть зі середини дивлячись, як можна пізнати, чи життя чується занепалим, чи ні? Для мене нема сумніву щодо рішальної ознаки: життя, що не воліє жодного іншого життя з жодного іншого віку, що, отже, воліє саме себе, не можна в поважному розумінні назвати занепалим. До цього простувало все мое міркування про проблему висоти часів. Бо виявляється, що саме наш час зазнає в цьому відношенні дуже дивного почуття; що я знаю небувале досі в усій знаній історії.

У сальюнових стрічах минулого сторіччя неминуче надходила година, коли пані і їх свійські поети ставили один одному таке питання: „У якому минулому віці ви хотіли б жити?” І зараз же кожен із них, закинувши на плечі котому зі своїм особистим життям, вирушав в уявні мандри шляхами історії в пошуках за часом, що закроєний на його спосіб життя. І хоч 19 сторіччя відчувало осянення повноти, а може й саме тому, воно було прив'язане до минулого, думаючи, що воно стойть на його плечах; воно, властиво, дивилося на себе, як на завершення всього минулого. Тому воно навіть вірило в відносно класичні епохи — сторіччя Перікла, Відродження — де формувалися сучасні варгости. Цього повинно б вистачити, щоб ми поставилися з підозрінням до часів повноти; вони обличчям повернені назад, вони заливаються в минуле, що сповняється в них.

Отож: як, цілком щиро, відповів би якийнебудь представник сучасності, якби йому поставили таке питання? Я думаю, що тут нема

сумніву: будь-яке минуле, без винятку, справляло б на нього враження тісного простору, де можна задихнутися. Тобто сучасна людина почуває, що її життя більш наснажене ніж усі стародавні; чи, навпаки сказавши, що суцільне минуле не доросло до нинішнього людства. Це відчуття сучасного життя виключає свою абсолютною чіткістю всяку нерозважну писанину про занепад.

Наше життя відчуває передусім, що воно ширше за всяке минуле життя. Як же воно може чутися занепалим? Якраз навпаки: вірячи, що воно сильніш наснажене, воно стратило всякую повагу й увагу до минулого. Тому ми вперше зустрічаємо добу, що робить „*tabula rasa*” з усякої класики, що в нічому минулому не визнає евентуальний взірець чи норму, і хоч вона з'являється при кінці стількох сторіч неперевного розвитку, всетаки вона здається початком, світанком, посвяченім, дитинством. Ми дивимося назад, і славне Відродження здається нам часом вузького провінціалізму, марних жестів — чому б не признатися — ординарним.

Я колись підсумував цю ситуацію в отакій формі: „Серйозний розрив між минулім і сучасним — це загальне явище нашої епохи, і в ньому криється те більш-менш невиразне підозріння, що приводить до характеристичного збентеження сучасного життя. Ми, сучасні люди, відчуваємо, що, раптом, ми лишилися самі на землі; що мертві вмерли не на жарт, а таки по-справжньому; що вони вже не можуть стати нам у пригоді. Рештки традиційного духу звітрились. Взірці, норми чи стандарти нам непотрібні. Ми мусимо розв'язати наші проблеми без активної співпраці минулого, в повній дійсності — чи то проблеми мистецтва, науки чи політики. Европеець стоїть самотній, без живих небіжчиків по боці; так як Петер Шлеміль, він загубив свою тінь. Це завжди стається, коли надходить полуцені”⁴⁾.

Що ж є, коротко, — та висота нашого часу?

Це не повнота часів і, все ж, вона чується вищою за всі минулі часи і за всякую знану повноту. Нелегко зформулювати, як наша епоха себе бачить: вона вірити, що вона переважає

Е. Маланюк

ILLUSTRISSIMUS DOMINUS MAZERA

(В 250-ліття смерти)

I

Переможців — не судять. Судять — переможених. Гірка це істина, підтверджена і справдженна багатьма, багатьма століттями.

Розпусний варвар, півграмотний дикун, катаматор, убийник власного сина, ругатель Віри Христової і безсоромний гвалтівник Церкви — але він переміг! Він — „герой Полтави”, оспіваний згодом одним з найбільших майстрів слов'янської поезії. Він — фундатор імперії, її втілений символ і міт, міт, що триває і що ним ворог послуговується донині. Зненавиджений власним народом, якого він духовно скастрував найлютіше і вже раз назавжди, власним народом виклятий і слушно анатемований, як „царь-антихрист”, разом з його на крові й кістках побудованою столицею... тим Петербургом, що про нього московські мученики віри — „старовіри”, колесовані й на дібах розпинані, з останніх сил кров’ю вихаркували пророцтво — „Петербургу бить пусту!...”

Все забулося. Все змили хвилі кровавої слави і страшних десятиліть історії... Це йому, коронованому катові, поставить згодом коронованій повія моторошній монумент долота Фальконета з написом, що розпеченим залізом пектиме Шевченка: **Первому — Вторая.** Це його, з ніг до голови заляпаного кров’ю подоланих підступом і зрадою Батуринців; це його, що переміг підкупом і терором; це його, не воїна і лицаря, а підлого мажера масового душогубства і гісну чистого поля бою; це його, найпідлішого з підліх лицедіїв історії — тріумфально зустрічатиме західній світ, куди він подався безпосередньо з цвинтариська Полтави, щоб чимскоршє зарепрезентувати перестрашенній Ев-

всі інші, а рівно ж чується початком, хоч вона й непевна, чи вона, часом, не агонія. Який нам дібрати вираз? Може оцей: вища за інші часи і нижча від себе. Потужна і рівночасно непевна свого призначення. Горда зі своїх сил і рівночасно жахається їх.

(Продовження буде)

⁴⁾ La deshumanizacion del arte (Десгуманізація мистецтва). (Прим. автора). (Див. Obras completas, III том, 353 стор.).

ропі новоявленого кандидата в „імператори”. А бувший студент Могиляно-Мазепинської Академії, родом з далекої Архангельщини — Михайло Ломоносов згодом співатиме: „Он — Бог твой, Бог твой бил, Россія!...”

Вироки історії часто-густо бувають помилкові, але завжди невблаганні. І ще римляни дали на це вічну формулу: *vae victis* — горе переможеним!

Як же добре, як доглибно формулу цю знав Мазепа! Не тому лише, що був одним з найосвіченіших людей доби, не тому лише, що цю формулу — як же часто і як же гірко — справдjuвав в перебігу власного життя, в історичних подіях своєї Батьківщини, а й тому, що в немалім вже віці бувши, сам над законами історії замислювався і сам досвідченим розумом шукав її таємниць. І яка ж диявольська наспішка, яка пекельна іронія історії була в тім, що саме йому впав на вже старечі плечі той нелюдсько-страшний тягар поразки!

Впав — і задушив.

І відчуття того тягару та свідомість неминучих наслідків Полтави — це було те останнє, з чим зійшов він в свою чужинну могилу, могилу, що йй не дано було бути притулком „вічного покою” хоч би для його кісток: ворог неодноразово і блюзірчо-брутально ганьбив і витереблював ті його останки до кінця, аж до їх загину.

Ми не маємо майже одної непоруганої могили наших володарів. Ми не маємо й могили Мазепи. Занадто бо добре ворог, хоч який дикун, знає, що з могил виростають нові парости історії і що могили родять месників великих.

П

Сучасна молода поетка недавно написала:

Поклін ногам, що протоптали шлях
Паломницький — від Десни аж до Богу
По битві програній, що у серцях
Звучить як найсвітліша перемога.
(Л. Храплива)

Перемога? Запевне. Ми це знаємо тепер ліпше, як наші емігрантські предки початку XVIII століття. Ми знаємо це виразніше, аніж це знало українське XIX століття чи наші визначні історики з недавнього минулого.

Знаємо. Знаємо серцем, ц. т. органом у нас найчуйнішим і найголовнішим.

Але залишається ще розум — орган не менш важливий, хоч не завжди нашому серцеві — любий. Бо вже Шевченко, по Мономахові й Богданові — приклад гармонійно-суцільної української людини, в „Іржавці” — не одним же серцем — стверджував:

Нарадила Мати,
Як пшениченьку пожати —
Полтаві дістати.

Ой, пожали б, якби були
Одностайні стали
Та з хвастівським полковником
Гетьмана сднали.

І справді, ми — пізніші нащадки і пізні, але, сказати б, безпосередні спадкоємці тієї Мазепиної поразки-перемоги — ми намагаємося не лише серцем, а й розумом зрозуміти: чому? Чому так сталося і як це так сталося?

Таж Мазепа і мислив, і обчислював, і був скоріше надмірно-розважливий, як нерозважливий. Він же не був ані романтиком, ані звичайним земляком типу „якось то буде”. Це був досвідчений державний муж, зручний політик, досконалій дипломат, а, головне, старий, з величезною практикою воєначальник і полководець, який адже умів мислити стратегічно і стратегічно передбачати.

Хто-хто, але Мазепа знов, що таке Війна і Військо, що таке військова сила, — він, що навіть у віршах своїх увіковічив:

Нехай вічна буде слава,
Же — през шаблю — маєм права.

А ця мова і вимова шаблі, що — завжди і всюди — є найбільш переконлива, саме для Москви була єдино зрозуміла.

ІІІ

Яка була загальна ситуація?

Неокріпле, хитане повсякчас аж до основ своїх Московське Государство, Москва, Москва безперервних бунтів, палацових революцій, дика, брудна, примітивна, але й хижка хижакством вічно голодного звіря, хитрого й нещадного, з яким треба було рахуватися, як рахується досвідчений дмітер в клітці з тигром. І от в цій, здавалося б безнадійній, ситуації Москва породжує людську потвору — Петра, що його Мазепа, тоді ще повний сил, ще вождь власно-

го війська, ще майже суверен, — пізнає 17-літнім недорослем. Пізнає — і вже тоді — Мазепа, великий знавець людей, — пізнає й оцінює. Без сумніву, Мазепа імпонує дикуватому наступникові на троні царів московських. Мазепа, як знаємо, імпонувати міг і не таким простакам, як цей, що, правдоподібно, й не був сином „тішайшого” царя Олексія, лише — наслідком фізіологічної пригоди темпераментної цариці — Наталії Наришкіної.

Чи та оцінка Мазепи була повною? Чи не перецінив він простацтво недоросля? Чи перецінив свої можливості впливу?

Хто знає. Грушевський нам гойно полишив княжий дар — десять біблій сирових історичних матеріалів, над якими мусіли б працювати цілі легіони істориків — довгі десятиліття. Але біблій Грушевського кінчаться на початках Виговського. І доба Мазепи для нас — прошу не дивуватися — є ще й досі темна, бо ані в Стокгольмі, ані в Царгороді — студіювати ту добу наші історики спроможності не мали. Ми можемо лише гіпотезувати.

Можна припускати, що Мазепа Петра згодом оцінив хочаб настільки, щоб сказати собі: будь з ним обачний, дуже обачний. Але ще з більшою певністю можна припускати, що Мазепа міг додати: і не таких бачив, і не з такими давав собі раду — я, адже уважний і постійний читальник ваговитої книжки *Il Prince* італійського майстра Миколая Макіявеля... Зрештою, підліток — ще не цар, царицею фактично є царівна Софія, жінка не без темпераменту, але все ж жінка, а з жінками давати раду ще легше, а Мазепі й поготів. Чи можна було передбачати, що з пів-дитинних забав у військо, серед пияцтва, аморів і дебошів у Німецькій Слободі та чимдалі постійної розпусти, цей молодик зуміє зробити зародок армії, а по повороті з дворічного побуту в Голляндії й Англії року 1698, раптом постриже регентку-царівну Софію в черниці (при тій нагоді й власну дружину Авдотью Лопухіну), радикально здушить стрілецькі бунти, до речі — беручи особисту участь у відрубуванні голів тисячі стрілецьких старшин, поставить себе царем і — що найважнійше — восени р. 1699 оголосить вперше в Московії побір рекрутів до регулярної армії.

Якщо ця наша гіпотеза про своєчасне недо-

цінення Петра — вірна, то це була б перша помилка видатного інтелекту в зустрічі з ще до кінця не розв'язаною, але вже клекочучою стихією. Помилка, поповнена на двадцять літ перед Полтавою, помилка тим більш фатальна, що й мудрий Макіявель в своїй премудрій книжці такого випадку не передбачав і мірила для стихії і для культурно-історичного ґрунту тієї стихії — не давав (згадаймо з нашого власного досвіду — сучасне знання стихії Москви у світових політиків!).

Розуміється, наука Макіявеля придалася. Ще більш придалися власний розум і власний досвід. А значно більше — та сталева воля, той характер, що був зітканий, словами поета кажучи, „із криці і шовків”...

Та було, однаке, щось страшніше і зловорожіше навіть за Петра і за його очевидний (по р. 1698) демонізм. Це були — демони історії тієї країни, яку Геродот називав Скитією, яку пізніш звали Роксолянією, потім — Руссю й Україною навпередмін, а пізніш офіційно титулували в класичному стилі **Малою Росією**, що було точним, літерою й духом, перекладом з старогрецької „Мікра Росія”. Це були демони історії землі, яку — свої й чужі — віковічно краяли, чому тубильці й назвали її Україною, назвою болісного серця й пекучої, аж гіркої, любові.

Це були демони історії нашої — ми їх бачили — ще так недавно — очевисто, як спостерігаємо їх і відчуваємо тепер. Це ті демони, що завжди, завжди, протягом тисячоліття і, запевнені, тисячолітіє перед тим — перешкоджали тому внутрішньому процесові, який з населення витворює нарід і завершує його монолітом Нації.

IV

Звернімось одначе від вищих сфер історіософії до емпіричних низин звичайної історії.

Для Мазепи цей демон був аж надто добре знаний: це був демон руїни, кажучи мовою метафізики, і це була просто доба Руїни, доба, яку він від юнацьких своїх літ бачив, в літах мужеських — переживав, в силі віку — був однією з дієвих осіб її, а в віці поважнім — мав бути тієї доби Великим Ліквідатором.

Дух Руїни — це був старий, навіть древній дух цієї безверхої землі. Але богоданний Зиновій Хмельницький — от такий собі „малий

чоловік" (як він про себе казав), непевний власник непевного хутора Суботова, син магнатського службовця з Жовкви, — той умів руйнищкий дух брутально гвалтувати протягом цілого свого громового життя аж до самої смерті. Не забуваймо, що життя Богданове, смертью Тимоша підяття, було стяте остаточно вісткою про бунт війська в корпусі Ждановича, де перебував і Юріс — остання надія батька. Не забуваймо, що та вістка спаралізувала великого Гетьмана, і останні п'ять днів свого життя він був німий і нерухомий, бо й той вулькан енергії, що Бог дав богоданному, мав теж свої граници... Тоді то й з'явився, якби звільнений від залізних обіймів Богдана і вже знов безкарний, — дух Руїни.

Богдан свідомо стремівся до влади — він пізнав її божественний, але й звабливо-гіркий хміль. Всупереч тому, що пишуть історики й поети, особливо чужі й ворожі, вільно припускати, що тієї Богданової пристрасти влади, тієї жаги упокорення й оволодіння, тієї стихії бойовости — Мазепа не мав, і то з багатьох причин.

Син скромного „кресового” шляхтича Речі Посполитої (до речі, симпатика Гадяцького пакту), але й либонь гербовий „рюрикович” походженням, Мазепа, наслідком вдачі й біографії, був, все ж, справжнім „ланичем” замолоду, а потім не менш справжнім „паном”. Випадково на згубних хвилях Руїни осягнувші булаву р. 1687, отже близько (щонайменше) п'ятдесятки, він прийняв те становище, напевно, без особливого захоплення, беручи його, може навіть, як логічне завершення службової кар'єри генерального старшини. Отже, того пристрасно-емоційного, жагучого почуття осягнення влади Мазепа або не мав, або, принаймні, міг не мати. Занадто вже від всіляких пристрастей віддалював його поважний — на ті бурхливі часи — вік. Обставина ця геть пізніше жалісно ускладнить також його спізнений (та ще й напевно не з власної ініціативи — розпочатий) роман з донькою небезпечної Любови Кочубеєвої.

Натомість, тверезий розум, ознайомлений не тільки з Макіявеlem, але й також з Декартом, розум, понадто озброєний безпосереднім широким життєвим досвідом бувшого дворяніна, військовика, дипломата, політика — казав йо-

Юрій Дараган
(† 1926)

МАЗЕПА

(Уривки з поеми)

[...] I раптом гімн заграли сурми,
Розтяли тишу, мов ножі,
Виходять шляхти пишні юрми,
Пройшли гусари і пажі.
I серед вигуків бентежних
Кортеж гетьмана підступив,
Иому пазустріч хріпко з вежі
Фагот іржавий просурмив...
Іскриться баль в старезиних салях,
Вся повінь польської краси,
Жіночі усміхи засяли,
Бренить оркестра голосів...
Тут сивини його не бачуть,
I сміх жіночий, чарівний
В крові запалює вогні...
A ти, а ти, химерна Мотре,
Якуж отруту ти знайшла?
Мов пищна квітка в дикім полі,
Зачарувала, отруїла
I, відпхнувши, відійшла...

[...] Москва натисла, налягла коліном,
Правобережжя віддають ляхам...
Чого ж чекати, сподіватись далі,
Яких чудес від неба і богів?
Вже із труни гетьмані повставали
I кличути помсті і крівавих злив...
I гетьман — Дольській переказус, княгині,
— Союз Карлові...

„Якщо ми за душу Богдана
Молим Бога і славим його,
Що Вкраїні загоюював ранні,
Знищив, скинув лядське ярмо, —
Так — противно — самі і нацадкам
Перекажемо кляти тебе,
Як не звільниш сплюндовану матір
З-під московського іга тепер.
Очі всіх на тя уповують,
Хай пильнус життя твоє Біг,
I благаєм, щоб волю для краю
Ви здобути тобі допоміг;
Бо неволі й знищання вже доста,
Закипас у серці кров!
Миргородський полковник Данило Апостол
I Прилуцький — Горленко Дмитро.”

му бачити все те, що криється і тайтесь за блиском булави — часового володаря трагічної країни.

(Закінчення в наступному числі)

[...] Але московська по містах залога,
Біля старшин — Петрові шпигуни,
Необережний крок — і все залис стогін.
Кривавий доц пожежі і війни...
Довіритись кому і на кого спуститись?
С ненадійні, дурні і люди,
Одні — нехитрі і такі прості,
А другі птахом будуть в кітках битись
... „Ти, Орлик, дитячий масш розум.
Мовчи, не час, я знаю сам коли...
Москва піде на північ воювати,
А Станислав вврвється з-за Дніпра...
Ще рано, почекай, чого тепер гукати?
Кажу, що не пора!”

.....

А час іде, росте, росте трівога,
За обрієм рокоче глухо грім,
І суне хмара по степах розлогих,
Заповідає чорну смугу злив.
І раптом вістка — повернув Карло
Свої полки, свої полки на південь!
... Потужно, хвилює московська новин ллє
На українські піви і простори.
Жало і горя завдає
І залива шляхи, як море...

.....

... Та золотило довгі списи
Вже кволе сонце по Іллі,
Руді „брати” топтали тиресу,
Місили борозни ріллі,
Ішли вночі крізь мряки білі,
Гадали за робят, жану,
Вози, як лебеді ячіли,
Як пави, дерли тишину...

.....

... Горить Батурин... Все живе —
Потяте, вирізане, вбите...
Лише рудий вогонь несе
Свої жалі похмурим висям,
Несе, благас,
Шипить, тремтить і умліває,
І край сусіднього села
Багряним димом застила
І дико, дико так, вночі
Червоним полум’ям блищить...

.....

Зникає людська доля в колі,
І виринає знов вона,
І перемога, і недоля,
Тюрма катів і дика воля,
І сум, і пахощі вина.

І ще не раз перед очима
Відбудуться мицулі сини,
Нераз вночі вогонь забліма,
Нераз оселі вкриє димом,
Засіє птаством навісним...

В. Січинський

ЧУЖИНЦІ ПРО МАЗЕПУ

Досліди з історії доби Мазепи, життєпису Великого гетьмана та популяризація ідей і прагнень гетьмана, тепер не можуть обйтися без чужинецького джерельного матеріалу. Західно-европейська історіографія переважно йшла за російською історіографією і рідко траплялися випадки, коли європейські вчені самостійно досліджували перші джерела. Натомість особливе значення мають подорожні записи, мемуари, коментарі і под. західно-европейських авторів, сучасників І. Мазепи або часів близьких до тих історичних подій. А ті автори були, переважно, освічені, вчені люди, дипломати, професори, військовики, письменники, які писали т. м. з автопсії, часто на власні очі бачучи і розмовляючи з гетьманом, спостерігаючи на місці подій та аналізуючи місцеві відносини, зокрема взаємовідносини поміж Україною і Московією.

Ця західно-европейська меморіялістична література величезна, особливо про Полтавську трагедію і лише маленька частина тих автентичних джерел попала до писань українських авторів. Крім того, в українській літературі по цьому питанні панує часто однобічна постава. Наприклад, про Полтавський бій, вважається найбільшою „ученістю” спиратися на творах російських „стратегів” генерального штабу, що не раз верталися до теми Полтавського бою, як „геніяльної” стратегії Петра I, а за те зовсім не торкалися його скандалальної поразки під Нарвою 1707 року чи над Прутом 1711 року.

В короткій статті, звичайно, не можна охопити в цілості чужинецьких матеріалів про Мазепу і тому обмежуємося деякими уступами з важливіших джерел.

Знаменитим є той факт, що чужинці, які мали можливість бачити і розмовляти з Великим

І тільки спрага, спрага волі —
Так стисне горло, здавить так,
Що знов би, знов у дике поле!
Знов коні, стріли, бранці голі,
Шаблі та повний сагайдак!

Жидлоховіце на Мораві, липень 1924 р

(З книги „Сагайдак” р. 1925)

гетьманом, писали про його особу з великим признанням і пошаною, а саме, що була це людина дуже освічена, з тонким, проникливим розумом, з великою інтелігенцією, так що „міг говорити з кожним мовою свого співбесідника”, цебто бути все на інтелектуальному рівні та в колі заінтересовань свого співрозмовця. Спосіб поводження, поведінка і дар слова I. Мазепи приваблював і захоплював кожного і тим гетьман здобував собі серця і душі людей. Більшість сучасників пишуть, що I. Мазепа не відзначався якоюсь особливою красою зовнішнього вигляду, деякі кажуть, що був навіть не гарний, але при тім стрункий, з близкучими очима, білими делікатними руками, з гордим і задумливим поглядом, а понад усім „визначалися у постаті величність і суворість, яку злагоджувала елегантія”.

Де Ля Невіль, дипломатичний агент французького уряду, що був у Москві 5 місяців 1689 року, у своїх „Записках про Московію” скрізь називає нашу землю Україною, тоді як росіян — не інакше як москвинами, а їх землю Москвією. Описуючи ворохобню Голіцину проти Петра I в Москві, мін іншим зауважує:

„За весь час, коли гетьмани вважалися підвладними московському царю, вони ніколи не приїздили до Москви. Але Голіцин під претекстом відзначення гетьмана перед царями, а в дійсності зовсім з іншими намірами, закликав Мазепу до Москви з 500 особами його вищої старшини. Під час перебування гетьмана в Москві я не міг дістати у москвитян дозволу бачити його і тому кілька разів уночі я, переодягнений, відвідував його... Цей князь з обличчя негарний, але людина дуже освічена і прекрасно говорить латинською мовою. Він родом козак і був на дворі короля Казимира”.

Більше значення, для характеристики індивідуальності гетьмана, має опис перебування в Батурині у гетьмана іншого французького дипломата Жана Балпоза, який в листі кінця 1704 р., що переховується в Національній Бібліотеці в Парижі, писав:

„З Московщини я поїхав на Україну, країну козаків, де був кілька днів гостем володаря (Prince) Мазепи, що держить найвищу владу в цій країні... Колись він, хоч козак, але знатного шляхетського роду, мав надворну ранг’у при королі”...

Кажучи, що Мазепа перфектно і досконало знає латинську мову, додає:

„Мова його взагалі добірна й чепурна, правда, як

розмовляє, бо більше любить мовчати та слухати інших. При його дворі два лікарі німці, з якими Мазепа розмовляє їх мовою, а з італійськими майстрами, яких є кілька в гетьманській резиденції, говорив італійською мовою. Я розмовляв із господарем України польською та латинською мовою, бо він запевняв мене, що не добре володіє французькою мовою, хоч у молодих роках відвідав Париж і південну Францію, був навіть на прийнятті в Люврі, коли святкували Піринейський мир (1659). Не знаю тільки, чи в цьому твердженні нема якоїсь особливої причини, бо сам бачив у нього газети французькі та голландські.

Володар Мазепа вже поважного віку, на яких десь літ старший від мене. Вигляд у нього суворий, очі близкучі, руки тонкі й білі, як у жінки, хоч тіло його міцніше, ніж тіло німецького рейтара, і їздець із нього знаменитий. Він дуже поважаний у козацькій країні, де народ, загалом свободолюбний і гордий, мало любить тих, що ним володіють... Розмова з цим володарем дуже приемна, він має великий досвід у політиці й, у протилежності до московинів, слідкує й знає, що діється в чужоземних країнах. Він показував мені свою збірку зброї, одну з найкращих, що я бачив у життю, а також добірну бібліотеку, де на кожному кроці видко латинські книжки... Він належить до тих людей, що воліють або зовсім мовчати, або говорити й не сказати...”

Йоган Георг Корб написав книгу під заголовком „Diarium iteneris in Moscoviam Perillustris”, видану у Відні коло 1700-1701 р., яку віденський двір конфіскував за рішучою і настирливою інтервенцією московського уряду. Корб подав безсторонні, правдиві відомості про Московщину, зокрема про безоглядне і кошмарне катування повстанців царем Петром. Деякі короткі відомості подає Корб про українське військо:

„Важливим скріпленням для царських (військових) сил є Козаки. Московити схиляють їх на свій бік щорічними подарунками і стараються втримати їх вірність найщедрішими обіцянками, щоб вони (козаки) не задумували перейти до Поляків, бо разом зі своїм переходом вони можуть забрати з собою цілий нерв московського війська. Цей народ — Козаки сильний і перевищує Московитів і військовим умінням і хоробрістю”.

„Europaeische Fata”, місячник, що виходив у Ляйпцигу і був поширеній при королівських дворах та читаний вищими державними мужами Європи, у виданні 1704 р. подає інтересні відомості про I. Мазепу. Про українських козаків читаємо, що вони „стоять під командою їхнього вождя Мазепи, котрий завдяки своєї спритності і великому воєнному досвіду, має у світі вже велику славу”. Переказуючи біо-

графію Мазепи, „Гама”, інформує, що він „був народжений і вихований поміж козаками”. В молодих роках, перебуваючи при польському королівському дворі і придивляючись сварам поміж королем і шляхтою,

„Мазепа як хитра голова, мав найкращу нагоду вичити при цьому дуже важливий державний устрій і використати все в майбутній потребі”.

Також в послідуючих річниках „Гама”, налибуюмо деякі інформації про Україну і гетьмана І. Мазепу. Але по 1709 р. ці інформації різко відріжняються від попередніх своїм неприхильним наставленням до особи гетьмана. Між тим відомо, що агенти Петра I старалися не тільки „впливати” на інформаційні видання зах. і серд. Європи, але просто підплачували відповідні особи і так просували свої тенденційні відомості. Таке було і з „Гама”, як це довів др. Т. Мацьків у своєму огляді німецької літератури про І. Мазепу.

Даниїл Крман (1663-1740), словак, що був висланником лютеран до шведського короля Карла ХІІ, учасник Полтавського бою, залишив цінні Мемуари, видані мадярською Академією наук в 1894 р. Хоч на загал, Д. Крман, під впливом невдоволених шведів з походу та різних неприхильних до нас інформацій, ставиться до І. Мазепи з застереженням, все таки деякі відомості Д. Крмана інтересні. Під днем 8 листопада 1708 р. Д. Крман записує в Тірках: „Злучився зі Шведами Козацький вожд Іван Мазепа з невеликим з'єднанням легко озброєних козаків”. Про самого гетьмана подає:

„Муж літами понад сімдесятку, з суворим обличчям, уложенім на козацький звичай, учений в латинській, польській у руській мовах, влесник великих достатків”.

Описує Д. Крман авдієнцію і обід у короля для гетьмана, при чім зауважує:

„І Мазепа сидів при столі з королем, що займав сам один одну сторону довгого стола; з другого боку по правій королеві сидів Мазепа зі своїми достойниками, може десятьма, з-поміж них сестринець Мазепи, польський маршал Войнаровський, по лівім боці (короля), напроти Мазепи”.

Про відношення українського населення до Шведів і Мазепи, може служити такий запис:

„Дня 17 листопада йшли (шведське і українське військо) через Райгород і Лукнів. В останньому селі меш-

канці вийшли наперед і подали гетьманові і королеві хліб-сіль, рибу, мед і сир. Король дивувався звичаєві, приймав ласкаво дари, на очах селян ломив хліб, ів і коштував інших дарунків”.

Дня 2 липня, коли шведи і козаки шикувалися до генерального бою під Полтавою —

„Повернули ми до татар, усталених на полях проти північних воріт Полтави, і тут побачили ми гетьмана Мазепу, що іхав на прекраснім коні; він у пишнім уборі виїхав був рано до битви; король його похвалив, але велів йти до обозу, щоб шанував своє життя, коли й так здоров'я слабе”.

Під час переправи через Бог, дня 18 липня, Д. Крман відмічає геройчу поставу козаків, що боронили переправу. У Бендерах дня 16 серпня згадує поміж московськими послами новообраним гетьмана Скоропадського. Той, як переказували Крманові, оправдувався перед Мазепою за те, що прийняв титул гетьмана, пропонуваний царем; обіцяв бути вірним своєму гетьманові і привести йому збунтованих козаків, як тільки прийде корисна нагода.

Зі шведських джерел, збереглося кілька денників шведських старшин. Вони інтересні описами України і населення, тоді, як про особу І. Мазепи, відомостей не багато.

Д. Н. Зільтман описує зустріч гетьмана І. Мазепи з королем, під датою 5 листопада 1708 р.:

„Того дня прибув Мазепа з кількома тисячами людей до шведського полку Гейльмана (коло Гірок)... Вмаршував Мазепа при звуках труб і барабанів; так само полковник Гейльм прийняв його недалеко квартири повною музикою... Вранці (7 листопада) прибув Мазепа коло 9 години у головну квартиру до короля; мав зі собою велике товариство з інших визначних козаків: деякі старшини іхали неред ним, а один за ним; безпосередньо перед ним один з булавою срібно-золоченою і камінням висаджуваною, а безпосередньо за ним несено бунчук з білого хвоста; за тим усім поступав цілий відділ. В королівській квартирі прийняв його надвірний маршал фон Дібен; обід їв гетьман Мазепа з королем і при столі було тільки 7 з-поміж найвизначніших козаків. Гетьман сидів по правому боці від короля”.

Далі оповідає, що під час переходу шведських військ через українські села

„...всюди селяни на прихід короля подавали йому хліб, сіль і яблука. Натомість ворожко поставилися до шведів міста Сміла і Зіньківці. Коло Городного і Краснокутська „гетьман Мазепа мало що не дістався в неволю (до москалів) і сказав при тій нагоді: — Не гадав я, щоб шведи утікали”.

Під датою 17 червня, коли шведський король був поранений в ногу, Зільтман додає:

„Гетьман Мазепа був теж при тім і сам провадив своїх козаків, котрі разом з запорожцями держали флекги на правім і лівім крилі”.

Вейге, теж шведський старшина, більше займається описом географії, побуту, господарства і вдачі українців. Про запорожців пише, що вони „уживають тягнених рушниць, стріляють ними дуже докладно і тому мають славу найкращих вояків поміж усіх”. Про бій під Полтавою Вейге пише:

„Наші запорожці постріляли своїми тягненими ручницями багато з московської піхоти так, що скоро потім, побачивши нашу підмогу, відступила через заросляки і король також малим об'їздом завернув під Полтаву”. Безпосередньо після полтавського бою, коли король з трудом утік до баґажів: „появилися тут вранці ворожі драгони, однаке не мали відваги нападати, як тільки поставлено проти них полишених тут кінних вояків і піших запорожців та дано до них два гарматні вистріли”.

Так само і під час переправи через Дніпро, Вейге підкреслює видатну роль українських козаків, завдяки яким урятувалося шведське військо.

Велику джерельну вартість має „Реляція” Віртемберзького принца Максиміліана Емануїла (1689-1709), участника походу Карла XII і свідка Полтавської трагедії (опублікована в 1730 р.). Про самого гетьмана він записав:

„Мазепа не робив свою особою жадного вигляду, був на тілі худорлявий, невисокий, а на голові мав повно кучерів, проте він у своєму віці (тоді ж йому було понад 60 років) виказував також ще вогненний дух та добрий розум... По приході цього гетьмана, король затримався з головною квартиррою пару днів і радився з ним про сучасні справи. Мова, якою вони послуговувалися, була латина”.

Про мешканців України — козаків пише:

„Ці хочуть бути вільним народом, неуяремним ні Польщі, ні Москві, тому вони завжди борються за свої привілеї та права, що власне й стало за причину, що Мазепа прийняв шведську сторону, бо якраз, всупереч їх вольностям, був їх край обложений Москвою різного роду раціями й порціями”.

Про побут Мазепи в Бендерах, принц Емануїл записує відому подію, коли Петро I домагався від султана видачі Мазепи, на що турецький двір не погодився.

(Закінчення в наступному числі)

Zygmunt Krasiński

3 „МЕМОРІЯЛІВ” (р.р. 1847—1854)

Росія — то витвір і сполука первнів найбільш зловісних і найбільш розкладових, які знає історія.

**

Якщо Росія має перестати бути катастрофою, готовою власті на релігію, на цивілізацію, на світ, то на те єдиний тільки існує спосіб: довести її до цілковитого безсила. Всякий мир, підписаний перед тим остаточним вислідом, лише погіршить положення і попхне ворога до нових і страшніших намагань.

**

Уряд [російський] стремиться — через запрещення Бога і оглушення всіх — до обожнення людського егоїзму. І тому він є невблаганим ворогом духової незалежності.

**

Орди урядовців шарпають, пожирають країну [окуповану Польщу], як гарпії; продажна й порочна ієрархія підноситься знизу догори аж до самого царя. Він же стоїть над безоднею, виструнчений, самотний, і погорджує своїми підданими або ненавидить їх. Незчисленні поліції — в тій безбожній державі — мають застути Превидіння, слідкують одна за другою, кожна перебільшує доноси й наклепи іншої, вигадує політичні провини. А коли їх немає, випровоковує змови... Воєнні суди, в час миру складені напохват при кожній нагоді, видають присуди в справах політичних... під головуванням найогидніших і найжорстокіших гицелів, що є одночасно прокураторами, суддями і катами.

Кожен підданий обов'язаний доносити... людина чесна є постійно, хоч і незримо, переслідувана... Довір'я між найближчими собі людьми — знищено: щирість — підозріла, правда — пропаща!.. Відвага може бути машкарою шпигуна. Те, що притаманне людському серцеві, робиться дивним і винятковим. Що є обов'язком, те робиться божевіллям, а обов'язком те, що стає соромом. Того всього описати не можна: щоб повірити, треба самому досвідчити... То — якась сатанинська наука душогубства.

**

Її [Росії] єдина мрія: звалитися на захід... протиснутися в Європу, заткнути свої знамена на купах уламків і руїн або на купах багна, нагромадженого підлотою одних, нездібністю інших і незгодою всіх.

**

В бюрократії, в військовості, в поліції уряд російський запозичив все від Прусії та французького Конвенту... І створив систему, суцільну й закінчену, основану на своїй особливій логіці, неподібній до звичайної логіки роду людського. Логіку ту осадив на гранітнім фундаменті і додав їй сталеві пружини та кола. Зробив машину, велетенську, невблаганну, працюючу день і ніч, дроблячи у хвилину тисячі сердець і голів.

І цілий рід людський мусить вона роздробити, щоб, роздроблений, він впав на коліна перед деспотизмом, піднесеним до ранги абсолютної правди.

**

Єдиною засадою того [російського] уряду є — не мати жадної засади. ... Ролю, яку грає партія демагогів в кожнім європейськім народі зосібна, Росія віддавна грає у відношенні всіх народів, разом взятих...

Вона заповідає нову еру, незнану; вона оголошує нового Бога, нову церкву, прихід нового суспільства, релігію віддану в рабство світській владі, душу піддану тілові... врешті — відкинення засади власності з організації праці. Як корону цілості тієї системи обіцяє звіряче уживання, як едину втіху людського роду.

... Революція в Росії стоїть зорганізована, здисциплінована, вимуштрована, озброєна мільйонами багнетів...

**

Обдарована щодо нищення незрівняною проникливістю, не занедбус вона [Росія] жадної нагоди обернути на свій ужиток всі ненависті, всі жадоби і всі підлоти нашої доби.

**

Найбільша сила Росії у відношенні до Європи не є ані в Москві, ані в Петербурзі, ані в Кримі, але в Києві, в Вільні і в Варшаві.

(Переклад з польського тексту)

I. Хорольський

„АНТИСЕМІТИЗМ” ЧИ АНТИУКРАЇНІЗМ?

(Відповідь автора на статтю Патриції Блейк у грудневому числі журналу „Лайф”)

Прочитавши в грудневому числі „Лайф”-у статтю-репортаж Патриції Блейк „Нова агонія для російських жидів”, виникає два питання. Хто зацікавлений в тому, щоб натравляти жидів проти українців, прилатуючи їм т. зв. анти-семітизм? Чи кравці, що його латають нам, не хочуть приховати тісю латкою чийогось антиукраїнізму?

Приїхав голова ПУН до Канади і жидівська преса заговорила про антисемітизм українців. Літом минулого року два жидівські часописи „Ідішер Кемпфер” за 25 липня і „Форвертс” з 29 липня, мов на чиось команду виступили з обвинуваченням в антисемітизмі Івана Франка. Та ще як! Антимарксиста Франка поставлено на одну дошку з „гайдамакою Нікітою Хрущовим, в жилах якого кипить нечиста кров Богдана Хмельницького”. Я особисто переконаний, що і автор, і його керівники добре про себе розуміли всю абсурдність прилатування антисемітизму українському велетневі гуманності, але чомусь те робили.

Наша реакція на ті латки була виправдувальна, хоч виправдуватись і спростовувати нам немас чого, бо саме про те й ішло аранжерам протиукраїнських затій, щоб українці, доводили, чи спростовували те, чого не було, і що їм неприродне. Цього року, коли Москва посилила свій наступ на українські визвольні сили на землях і поза ними (імперська маскарада з публічними судами проти УПА й націоналістів, закон про русифікацію, переселення українців з Галичини, а тут посилене полювання агентури за провідними діячами і інше), кілька жидівських часописів переповідають матеріяли відомого жидівського публіциста Геймана про те, як „неборака” Хрушцов толерував „кровожадний український антисемітизм”. Хрушцов, бачите, тільки толерує, а не організовує і не децидує. Лео Гейман надрукував свою статтю „Хрушцов і жиди” в місячнику „Джуїш Спектайтор” в березні, саме в той час, як в Червоноармійському судили упітів і націоналістів.

А оце знов згадана напочатку стаття появилася в „Лайфі” з побільшеним тиражем. Дарма шукати в ній якогось обґрунтування чи доказення. Побувавши в Бабиному Ярі, біля Києва авторка „почула” від старого чоловіка, який там, либонь, працював, як то німці і „українські коляборанти” винищили 96 тисяч жидів. Чому обов’язково коляборанти — українці, то авторку і редакцію — не цікавить. „Чула” — стає за документальну інформацію, щоб те передати в світ. Подавши це, авторка знов, на підставі „чула”, пише, як „минулого року українська товпа збезчестила жидівський цвинтар”. Де була всемогуча поліція, що не бачила того, авторка не застановляється, для неї досить „чула”. А щоб своєму „чула” надати документальнності, до репортажу додається фотографію з кількох розвалених нагробників.

Якось наївно виглядає, як на підсоветські умови, розповідь авторки.

Якийсь молодий жид сказав їй, що „поліція припиняє насильства, доки вони не пішли задалеко”. „Місцева влада не знає про погроми, доки вони не зачнуться”, і тут же заувага, що „в поліційній державі мало що діється припадково”. Наплутавши такого, в надії, що необізнаний читач прийме все, авторка узагальнює „посилаючись” на історію. Молодик твердить, що „українці завжди ненавиділи жидів”, а від себе авторка вплітає, як то козаки вирізували жидів в XVII—XVIII століттях. І латку українського антисемітизму прилатають. Хоч нитки й з клоччя, та хто на те буде дивитись. Прилатано її тоді, як Кремль, після артилерійської підготовки, якою були імперські маскаради з відкритими судами над тими, що боролися проти німецької, а потім проти советської окупації України, посилив русифікацію української культури і береться за переселення українців з Західно-Українських Земель в простори Казахстану. Авторка того не помітила і, на жаль, не чула, чи разом з українською молоддю виїздila і жидівську молодь, адже ж в Києві, за даними авторки, жидів біля 20% (180 тисяч), не менше і в Харкові, стільки ж мабуть і у Львові та по інших великих містах. Не побачила авторка і зруйнованих церков та святинь в Києві і по всій Україні, спустошених кладовищ, перетворених в пустирі, або й перерораних. Не запримітивши того, авторка не чу-

ла і про те, як 40 років окупант веде війну з релігією, „опіюмом народу”. А найхоробрішим полководцем у тій війні був С. Ярославський (не українець). А скільки то безчинств наробив він з Дем’яном Бєдним, спираючись на місцеву окупаційну владу в завойованій Україні, як і в інших республіках. А склад тієї влади був і є далеко не український. Д. Шуб, відомий марксист, який чомусь вважає, що в марксизмі багато спільногого з християнством, в січні цього року про окупаційну більшевицьку владу писав таке: „Тому було цілком природно, що в перші роки більшовицької революції (цебто окупації України — редакція), советське чиновництво в переважній частині складалось з жидів, особливо в містах і містечках, колишньої „смуги осіlosti”, — Україна і інші „окраїни імперії” („НРС” за січень 1959 р., ч. 16747, 48, 49). Д. Шуб ту „природність” пояснює тим, що відсоток „грамотних” жидів тоді був більший, як українців.

Про грамотність більшевицького чиновництва в перші роки окупації можна б сказати багато, але це окрема тема для спогадів. Наведу лише епізод з бувальщини 1920 року. Діло було в травні на Полтавщині, в Семенівській волості. Повітовий продовольчий комітет розпорядився засіяти 30 десятин необробленої землі просом. Влада вигнала селян в поле на роботу, а чиновник з продкому привіз посівний матеріал і став наглядати, щоб селяни не саботували. Підготовили ґрунт до посіву і пустили три сівалки. В обід, чиновник, вдоволений з успішної праці, почав малювати селянам чари комунізму в майбутньому. І тоді один селянин І. П. серйозно зауважив: „Як воно буде, вже видно й зараз. Висіяли ж оце в землю 24 мішки пшона”. Плюнув і додав: „А скільки б то каші можна було наварити з нього, а що вродить?” Тоді тільки грамотний чиновник, під глум „неграмотних” селян, розшолопав, в чім річ. Було слідство, селяни посиділи трохи та на тому й кінчилося.

Не в грамотності, очевидно, річ була, а в наставленні до чужої влади. Українці тоді, як і тепер не визнавали її. Національним еством, яке селяни називають знаттям, вони бачили в ній свого ворога і боролися з нею. Інше становище зайнляло до більшевизму „чиновництво”, як пише Д. Шуб. Вони в більшевизмі вба-

чили здійснення своїх революційних жадань. Пастернак в романі-хроніці „Доктор Живаго” дуже влучно показав, як сприйняла большевизм провідна верства російського жидівства. „Яка чудесна хірургія” з радістю висловився Живаго, прочитавши „екстренну листівку про захоплення влади большевиками. В тому, що це сміливо доведено до кінця, є щось національно близьке, здавна знайоме. Щось від безапеляційної світоносності Пушкіна, від неувгнутої вірності фактам Толстого”. Так думала про большевицьку хірургію тоді верхівка в столиці імперії. А в хірургії Москви йшло, за світоносним Пушкіном, про те, „кому достанеться наслідє Богдана?” Жидівська публіцистика, що відбиває настрій, а то й пляни певних жидівських кол до України, і досі не може признати того, що на Богдановому державницькому фундаменті Україна в революції 1917 року розпочала свою державну будову, у величезному творчому патосі взялася за закінчення своєї святині-держави. Больевицька „хірургія”, яку Пастернак називає геніяльною, ту нашу будівлю зруйнувала, а з будівничими її розправилась з нелюдською жорстокістю. В тій розправі „грамотне чиновництво” свою роля відіграло. Можна б багато сказати про його ролю в тій війні, але ми не кричимо про це і не латаємо жидівству латки антиукраїнізму, хоч та хірургія, ведена большевиками за завоювання молодої української держави, була надто болючою. Переводячи її, большевики, безпощадно нищили все, що створив національний геній, намагаючись ліквідувати національну окремішність. Ми не кричимо про це, хоч знаємо, що в ідейному зударі Києва з Москвою і в московсько-українській війні, яку Москва вела за завоювання спадщини Богданової, „грамотні чиновники” стали по боці Москви. Не кричимо, бо нам невластва племінна ненависть до будь якого народу. Може за це українцям і kleять „антисемітизм”.

I після завоювання Української Держави, на місце якої большевики накинули УССР, український народ не став на ворожу стопу до мільйонів жидів, що жили на українській землі, окупованій ворогом. Не став і в час лихоліття за Другої Світової Війни, а навпаки в містах і містечках українське населення, часто наражуючи своє життя на небезпеку, рятувало жи-

дів від гестапівського вандалізму. Проте, того співжиття чомусь не помічає жидівська публіцистика, а обвинувачує населення за те, що воно не охоронило всіх жидів від гітлерівського вандалізму. I коли пишеться про те, то обов’язково додається жидівські жертви в часи національної революції в XVII столітті. Очевидно, промовчується, що чиновництво в національній революції під проводом Богдана Хмельницького з містечок і міст стало по боці поляків, як в московсько-українській війні по боці большевиків.

Ми не виклинаємо за те ні жидівських провідників, як то роблять жиди в книзі Натана Гановера „Бездня розпуки”, виданій в Нью Йорку 1950 року, кожний розділ якої починається словами молитви, щоб Бог витеребив Наливайка, Павлюка і Хмельницького. В українській літературі подібного не найдете. Немає в ній і натяку на антисемітизм, як расове упередження чи ненависть до жидівства. А немає тому, що немає його і в народі українському. Це напевно знають і жидівські публіцисти, проте, вони чомусь промовчують українсько- жидівське співжиття на українській землі, забуваючи як українці обирали жидів до австрійсько-польських парляментів, а ставши на власні державні ноги, дали їм автономію за участю жидів в уряді Української Держави. А чомусь говорять про українську ненависть. Коли б то було раз чи два, можна б думати про випадок, але то стало системою певних жидівських кол, досить наближених, а то й доброзичливих до російського імперіялізму, в його большевицькій формі.

Чи не криється за видуманою українською ненавистю до „семітів” антиукраїнізм жидівських кол? Виключаємо, щоб жидівські публіцисти, які прилатують українцям антисемітизм, не знали, що в большевицькій імперії не можливи організовані виступи юрби, про які б не знала большевицька влада, бо й сама ж авторка статті в „Лайфі”, про це говорити. Але редакція журналу, не задумуючись, пропустила твердження, що „поліція припиняє насильства, якщо вони йдуть задалеко”, додавши чомусь, що „українці здавна не люблять жидів”. I тут же додано, чи зауважено, що хитрі росіяни (окупаційна влада) організовують оті епізоди, щоб виладувати в них „ненависть українців до Мо-

скви". Але про окупаційну владу жидівські публіцисти не говорять, а коли їх згадують не нароком, то як як про „світовий комунізм”. А саме ж в окупаційній — і корінь лиха українського і жидівського. До більшевицької „хірургії” царська влада організовувала через дружини чорносотенства погроми в царській Росії, а більшевики, перейнявши імперську спадщину, удосконалили її методи, і, щоб утримати цілість імперії, створили „народні дружини”.

С. Ш. наводить в „Соціалистическом Вестнике” за грудень 1959 року дві листівки, які були розкидані в жовтні минулого року під Москвою у селищі Малаховка, недалеко біля Москви, де 4 жовтня спалахнула синагога. Наводжу їх без змін за С. Ш., якому вдалося добути фотостати тих листівок.

„Долой жидов из торговли, которые наносят вред социалистическому доброму и материальным благам народа, препятствуя широкой торговле дефицитными товарами, нанося крупный ущерб государству и трудовому народу в своих наживательских целях.

Гоните их, выпарывайте им трудовые мозоли, нажитые нечестными делами. Учите их, как надо жить тому, кого спасли от смерти предоставили свою землю, такой ненавистной нации, как они, а те в свою очередь обнаглев заняли ведущие места протаскивая по блату друг друга сделав своих же спасителей своими подчиненными, вдолбив в голову не искушенному русскому народу „РАВНОПРАВИЕ”, что не могли они сделать немецкому народу, который собрав их всех выкинул из своей земли. А то врят-ли б жил сейчас так немецкий народ, как он живет или польский, чешский, да там, где мало этой иудейско-предательской нации, которая из-за золота идет на все.

Комитет Б. Ж. С. Р. и Ц. К. за о. Р. Н.”

Друга ще ординарніша.

„Войдя в магазины, лавочки второго Иерусалима (Малаховка) вы всюду видите их сальные и надменные рожи, которые презрительно смотрят на русского. И это где? На нашей русской земле иудейский род вознесся так высоко, хает русский народ „дурачью” и „ваньками” а мы все терпим, но до каких пор это будет? Мы спасли их от немцев которые более рассудительны насчет этой нации, и приютили, так они так быстро обнаглели, что русский народ не понимает „кто же на чьей земле”. Народ ропчет (теоретически) но не далеко и до (практики). Если прямо говорить большевики зря поторопились приравнять эту нацию. Ее можно опустить внизы, а она вылезет, как пырей засорять чистую добрую душу русского народа, как оно и случилось.

Не тот сейчас наш народ. От евреев он заразился бюрократизмом, жадністю выгодой не гостеприм-

ностю нет той открытой сердечной русской души, которая теперь существует лишь в деревне.

Комитет Б. Ж. С. Р. и Ц. К. за о. Р. Н.”*)

Підпис під обома автор розшифровує так: „Бей жидов, спасай Россию” і „Центральний Комітет за освобожденіє русского народа”. Подавши їх, автор цілком слушно називає ту „оперативну творчість” сучасною чорносотенною формулою. Терміни „соціалістичне майно” і „трудовий народ”, ні в чому не змінюю суті чорносотенства, вони тільки підтверджують, що „оперативна” творчість продукувалася в імперській лябораторії.

Не нова то видумка імперської оперативної лябораторії. Її здавна вживається тоді, коли хочуть відвернути ненависть уярмлених народів проти імперської влади на когось, найчастіше на жидів. Жидівські публіцисти це знають добре, але влади імперської не чіпають, а латають латку т. зв. антисемітизму українському народові.

Про давній імперський винахід вони не згадують, промовчують, мов би не знають, і про боротьбу українців проти більшевицької окупації, а коли їх згадують про неї, то обов'язково пов'язують її з „фашизмом”, за імперським камертоном. В чиїх інтересах така пресова політика? Ні в жидівських, ні в українських. Таку політику не можна назвати інакше, як антиукраїнізмом. Вона не тільки не корисна, а й шкідлива жидівству, бо нею підтримується російсько-більшевицький імперіалізм з його чорносотенством і погромами, а нині і боротьбою проти Ізраїля.

*) Соціалистический Вестник. Центральный орган Российской Социал-Демократической Партии, Нью-Йорк—Париж. Декабрь 1959 г., стор. 241.

КАПІТАЛІСТИЧНІ ПІДПОРКИ ПІД ІМПЕРІЮ

Кільканадцять американських фірм об'єдналися в одну компанію „Інтертекс Интернейшнел”, яка взялася побудувати для московського царства текстильну фабрику в Калініні. Це має бути одна з найбільших фабрик у світі, будівництво її з обладнанням коштуватиме понад 50 мільйонів доларів.

Англійська компанія підписала умову з Москвою на побудову двох цукрових заводів: одного на Україні, а другого в московському районі. Вартість будови мала б винести 25 мільйонів доларів.

Марко Довбач

ЗРІСТ ДОБРОБУТУ ЕВРОПИ

(Лист з Парижу)

(Закінчення з попереднього числа)

Мандрівка народів Європи на велику скалю відбулася минулого відпочинкового сезону. Німецька приповідка каже: — „Хто людей бажає розпізнати, мусить мандрувати у чужинний світ”. Трудно злагнути, що саме притягає людей в час відпочинку шукати, якогось нового, кращого, а передусім іншого місця перебування. Можливо, що можна їх порівняти з тим філософуючим жидом, що казав: „Нащо мені дряпатися по високих горах, щоб потім сказати, яке те все на долині положене гарне?!” Багато є таких, що найщасливіші тоді, коли врешті повертаються і задоволено переступають поріг власної хати чи мешкання, бо — „всюди добре, а дома найліпше!” Факт фактам, що півмільйона американців приїхали літом до Європи. Це були ті милі та бажані прогульковці, що кидали найбільше грошей. Також багато інших заокеанських гостей відвідало Континент. Але якось масова гістерія подорожування охопила мешканців Європи. Розуміється, поза зализою заслоною, за виключенням Нікіти Сергєєвича Хрушчова.

Найбільше туристів було саме з європейських країн, хоч не першої класи, не таких, що розкидають гроші. Мимо того, туристичні бюро збільшили п'ятикратно грошові обіги. Безперечно, це є доказом, що люди Європи позбулися зліднів, біди і журби про хліб насущний і зайві гроші в них завелися. Перед другою світовою війною лише добре ситуовані люди могли собі позволити подорожувати закордон для приемності і відпочинку. У всякому разі, фабричний робітник не міг собі дозволити на туристичне подорожування, зокрема, коли був жонатий і мав родину. Це тепер видимо змінилося.

Бельгійські, голландські, шведські, данські і норвезькі, навіть, звичайно засидлі вдома, французи. Але передусім німці-робітники вирушили в мандрівку, автом, розуміється, бо ж живемо в столітті авта, хоч молоді німці залишки вживають мотоциклів. Італійці живуть в часах мотор-скутерів, а деякі народи (і наш) досягли щойно століття двоколесників, а де-

які азійські народи ще навіть не дійшли до того віку, що в Індонезії дуже гордо хваляться, що мають фабрику роверів. Це вже поступ, мовляв.

Десять на тисячу німецьких робітничих родин їздили до Франції та Італії власним автом, або винайнятим караваном або автобусами. Тисячі французьких робітників відвідало скандинафівські держави і Німеччину. Магістратський урядовець в Ніцці заявив, що між мільйоном тaborуючих авт 80% були не французькі, власники яких приїхали оглядати Азурів побережжя французької Рів'єри.

Італійські мешканці острова Капрі, де колись шукав видужання наш відомий письменник Михайло Коцюбинський, привиклі до фешенебельних бритійців та багатьох американок, одягнених у всі барви райдуги і обвішаних блискотливими штучними дорогоцінностями, із здивуванням приглядалися заливній повені німкень в коротких і довгих штанях та іх вертливих кіндер-ів, що закидали всю пляжу паперами з бутербродів. Але це ж були побажані туристи, що недаром приїхали човном з Неаполю побачити „синю гротту”, платять вступи скрізь, де треба і, хоч ощадні, все ж лишили в Італії грубі гроші, що саме і підвищили доходи з туристики п'ятикратно. Все обопільно: одні оглядають, другі заробляють, а обидві сторони користають... Бо пізнаються взаємно, відновляють стари зв'язки і зав'язують нові: особисті і торговельні. Приглядаються, як в чужих країнах люди живуть і працюють і розважаються працівники, як устатковані підприємства, які новозбудовані дороги і будинки. Відвідують місця, в яких були на військовій службі, і з якими хочуть познайомити свою найближчу родину. Дехто шукає могил, загинулих в бою, на великих воєнних цвинтаріях. Всі ті відвідувачі, туристи і прогульковці це пропагатори з'єдиненої проти большевиків Європи.

Повороті до Європи це також характеристичний вияв її добробуту. Минулися ті часи, коли майже всі мешканці Європи мріяли про ви-

їзд за море. Не лише бездержавні, бездомні скитальці, але такі також, яким пощастило: окуповані колись, відискали державність (Франція, Бельгія, Голландія, Норвегія і інші), навіть такі, що менше або більше були невтральні: Швайцарія, Швеція, Португалія та Єспанія, знеохочені війною, хоч на ній заробляли немало; також ті, що відновили свою державність, велими знищенні війною: Італія, Австрія, Німеччина і т. д. Багатьом, по різних перипетіях і пристосуваннях до еміграційних законів, удалося таки осягнути свою упрагнену ціль і виїхати до заморських країн, де виконували дволітні контракти, або тяжко працювали на найнижчих, найнеохайніших, найгірше платних роботах зі стиснутими зубами і закусеними устами. Приглядалися, привчалися і старалися пристосуватися до нової країни.

Десять і нераз менше літ проминуло на чужині, не як сон, але немов тяжка змора. Дехто не міг ніяк пристосуватися. Тужив, хворував на ностальгію та не міг її переборти при погрідливій, майже ворожій поставі автохтонів. І що ж? Ми в Америці читасмо в часописах, що пенсіонери „рітайред”, ті щасливі, що мають власну державу, повертають на старість додому. Італійці, німці, австрійці, югослави (серби, хорвати, словінці), греки та інші хочуть бути поховані на рідній землі. А покищо живуть, дістають від „сошіел секюріті” засłużені власною працею доларові чеки, посылані їм регулярно і великудушно американським консулятам. Але ніде не пишуть і майже ніхто не знає, що в менше унормованих і з гіршими законами обезпечені суспільних працюючих на старість, наприклад, в Австралії, треба працювати 20 літ найменше, бути конче австралійським громадянином і щойно тоді мається право на пенсію. Інакше треба стати інвалідом, з дуже низьким, найнижчим життєвим стандартом, а також невільно мати ніякого особистого маєтку. А коли такий „інвалід” виїде за кордон, то дістане свою пенсію лише впродовж трьох місяців. Те саме розпорядження має силу до вдів і сиріт. Треба вважати, що ті старі люди з Америки, що мають пенсію соціально-го забезпечення і виїжджають до рідного Краю, це оправдані і зрозумілі поворотці. За залізну заслону, до ССР, американські пенсії не висилаються.

Але майже нічого не пишеться про поворотців, молодих людей і цілі родини з чисельними дітьми, що вертаються до Європи. Америці, можливо, на тому не залежить. Але є країни, які велими потребують імігрантів. Зосібна малозаселена Австралія, якої мешканці-автохтони горнуться до міст і як лише можливо, уткають з „бушу”, що не є ані джунглеми, ані пустелею, ані пустинею, ані поліськими мочарами, ані своєрідним „буш”-ом. Отож австралійська преса підняла гвалт, щоб не вирізняти англійських імігрантів, які приїздять і дістають від різних організацій спеціальну опіку, осібне мешкання і ліпшу працю, а інші імігранти мусять відробляти дволітні контракти, часто в таких далеких околицях, „де дідько каже — „добранич”. Австралійський міністер еміграції вибрався в подорож до Європи шукати жінок для парубків-імігрантів. В Єспанії, Німеччині і Скандинавії навербував дівчат, але якось не спішиться приїздити. Думку цю австралієць взяв від старшого свого брата, англійця, що хвалиться в часописах, що засвавав „польські” дівчата з українськими робітниками в Англії. Називає це преса „найдивнішою торгівлею” на цім світі, вміщаючи зі знімкою усміхненого, свого рода Мефістофеля з „Фавста” Гетте. Тому, що ця справа посередньо торкається поворотців, хочу її тут згадати, бо причина цієї дивної трансакції між Англією і Польщею, відноситься до українських парубків.

Польща має майже півтора мільйона надвишки дівчат. Велика колонія українців-парубків, всі майже по 30-ці, застарі, щоб вчитися по-англійськи і не можуть знайти собі жінок-англійок. (?!). Це біженці, гноблені комунізмом. (В іншому місці, гноблені москалями). Майже всі вміють говорити по-польськи. Польські дівчата почали оголосуватися в одинокім українськім часописів в Англії. Сотки романів почалися листовно. Тоді англійська і польська влада порішили забавитися в Купідона. Позволили польським „дівчатам” (підозріваю, що вони такі самі „польки”, як я!) приїхати до Англії на пробних два місяці, нераз три. Більша частина виходить заміж впродовж шести тижнів. Три місяці Юзefія Дебіна переписувалася з Стефаном Вороном, але вже за 27 днів віддалася за нього. Він працює в фабриці Вуль-

П. Кізко

НА „ОРДЕНОНОСНІЙ” ЛЬВІВЩИНІ

Випадково нам потрапили до рук чотири числа львівської обласної газети „Вільна Україна”. Обтріпани, пожмакані, з понадриваними і дірявими сторінками, вони, мабуть, перешли не одні руки. Та й дорога їх із Львова до Мюнхену наїльно не була простою — газети йшли, іхали чи й летіли якимись бічними магістралями, бо навіть найрозреклямованіший Хрущовим курс „мирного співіснування” не дозволяє

фергамптон і заробляє 15 фунтів тижнево, а Юзефії післав на дорогу 45 фунтів. Тому, що Англія має надвишку чоловіків, незадовго і для других, аніж українців буде користати з „експорту” Гомулки. Подяю це так, як англійська преса трактує: як курйоз. Маю надію, що Юзефія Дебіна завдячує транскрипцію свого імені польському консулатові та надіюся, що вона таки наша сильна і тверда Дубина. Переповіджену справу треба таки уважати, як англійський забіг затримати в Англії корисних і добрих робітників, щоб залишилися, а не виїздили куди-ніде.

На власні очі і вуха можна переконатися, що із Нової Зеландії, Австралії та Полудневої Америки починають виїздити люди, що емігрували десять літ тому, а тепер повертаються до батьківщини, або туди, де ліпші і безпечніші заробітки. В першій мірі це італійці, які в давніших часах були заробітковими емігрантами, що, заробивши і ощадивши грошей, повертались додому. Ми мали таких заробітчан в Німеччині та Франції (сезонових), в Америці, Канаді і Аргентині. Цікавий факт, що навіть фаворизовані в Новій Зеландії та Австралії, англійці, з оплаченими до нових країн подорожами, повертаються до захмареної, але рідної Британії. Можна сказати, що 15 літ по війні починається поворотна мандрівка до рідних країн, які вони покинули з причини повоєнного безробіття і злиднів. Повертають італійці, німці, австрійці, югослави і французи, як мені можна було заобserвувати на власні очі і на що мені звернули увагу два словаки, що несподобавши життя в Австралії, подалися назад до Німеччини до родини. Ці поворотці це також посвідчення, що в Європі господарська віdbudova закінчилася успішно і там завівся добрout.

таким газетам попадати за кордон. З потойбіччя зализної заслони дозволено відправляти на Захід лише „центральні” та „республіканські” газети, як от „Правду”, „Ізвестия”, „Радянську Україну” чи „Правду України”, тобто такі газети, що містять у собі саму партійно-урядову офіційницю, де навіть фейлетон мусить мати офіційний тон. Публікований матеріал у таких газетах проходить через найгустіші сита партійної цензури, де ролю цензора виконує навіть коректор, що, крім фахового вишколу, проходить відповідний політичний вишкіл.

Трохи інакша ситуація в обласних та в усіх так званих низових газетах, хоч би з тих мотивів, що Москва просто-напросто технічно не в силі обсадити всі окуповані нею області й райони своїми надійними газетно-журналістичними кадрами. А крім того „нізам” дозволено вести т. зв. критику й самокритику (чого у совпартійних верхах взагалі неможливо робити, бо хай би хто спробував, скажімо, покритикувати Хрущова!), щоб тим способом „нізи” самі виявляли „ворогів народу”. Через те в обласних і інших низових газетах відбувається більш реальний стан дійсності соврежиму, ніж в центрально-московській і „республіканській” пресі. Отже зрозумілі причини, чому большевики забороняють відправку за кордон своєї імперії обласних, а навіть декотрих і необласних газет.

Згадані числа „Вільної України” датовані серпнем 1959 р., але подані в них матеріали не втрачають актуальності й сьогодні.

НЕМАС БІЛИЗНИ...

„... Недавно я хотів купити білизну, — пише один читач у „Вільній Україні” з 27 серпня 1959 р. — Обійшов кілька магазинів Львова і всходи почув одну і ту же відповідь: Білизну вже випродано”.

Такі відповіді працівники прилавка дають і тоді, коли йде мова про великі розміри чоловічого і жіночого взуття”.

Очевидно, білизни не „випродано”, а її у львівських крамницях взагалі не було, до чого ні продавці, ні газета призначатися відверто не можуть.

Но сесії Кам'янсько-Бузького райсовета влітку 1959 року між іншими питаннями розглядалося питання про постачання населення району найнеобхіднішими продуктами споживання. Виявилось, що хлібо-булочні вироби райпромкомбінату мають „дуже низьку якість” (м'яко кажучи), а у крамницях району люди „не завжди” (теж делікатно сказано!) можуть купити цукор, борошно, крупу. В робітничому селищі Добротвірської ДРЕС часто в продажу немас молока і м'яса.

Коли навіть взяти досить обережні фрази газети про те, що в Кам'янсько-Бузькому районі „не завжди” можна купити цукор і борошно, то вийде, що людність району „не завжди” п'є чай з цукром і є юшку з хлібом, не кажучи вже про такі предмети „розкоші”, як молоко і м'ясо ...

АЛЯРМ У ПЕРЕМИШЛЯНСЬКОМУ РАЙОНІ

Колгоспи Перемишлянського району в семимісячному пляні „недодали” державі 7.634 центнери молока і 1.720 центнерів м'яса. З усіх 14 наявних колгоспів

району жодний не виконав пляну здачі м'яса державі. 13 колгоспів недовиконали пляну молока. „Вільна Україна” з 26. 7. 59 р. так подає про витворений стан у Перешильянському районі із здачею м'яса:

„На початок року колгоспи мали майже 11 тисяч голів свиней, а здали державі всього 3.275 голів. Плян виробництва свинини виконано на 50 процентів. Якщо навіть усі види розбазарювання (споживання для себе — це по-большевицькому називається „роздавання”, — П. К.) свиней з ферм віднести на рахунок торішнього поголів'я, то й то в резерві лишається 4.500 голів, які можна й треба було реалізувати на м'ясо до 1 серпня”...

„У ці дні піднято на ноги весь район. В пожежному порядку в колгоспах вишукується м'ясо. На приймальний пункт відправляється буквально все, що може вкласитися у мінімальні нормативи по вазі...”

Інакше кажучи, в ті дні в Перешилі московсько-комуністичні сатрапи забрали з колгоспів і неколгоспів „під мітлу” все, що могло лише належати до м'яса, аби лише задовольнити захланну пельку хрущово-московських колонізаторів. Мабуть, у ті дні алярму в Перешильянському районі переверталися в норах і коморах навіть кроти і пацюки, боячись попасті в „мінімальні нормативи по вазі” м'яса...

„НА ОСВІТЛЕНІХ ТОКАХ”...

Люди в колгоспах Львівщини подібні до в'язнів концтаборів: вони мусять працювати в полі круглу добу, щоб виконати поставлені державою норми й завдання виробітку сільськогосподарських продуктів. При чому, раніше працювали в три зміни, потім — у дві, тобто, по 12 годин на добу, а після проголошення „нових методів” праці, на колгоспників накладається завдання працювати по 16 і 18 годин. Працюють на полях і вночі, при спеціально влаштованих світлах. У колгоспах Радехівського району колгоспниці копають буряки вночі при примітивному освітленні. Буряко-комбайні теж працюють при сяк-так прилагодженному вручну, самими колгоспниками-комбайнераами, світлі. Така праця надзвичайно виснажлива, бо вона, крім фізичних зусиль, дуже відбивається на нервову систему. В колгоспах Самбірського району молотять хліб „на освітлених токах”...

За умов такої праці допускається багато браків, за що колгоспників часто притягається до відповідальності.

Зате інакше себе почують партійно-урядові бонзи, новітні большевицькі парядчики й економі. Так, наприклад, секретар парторганізації колгоспу ім. 17 вересня, Радехівського району, Ковал'чук щоранку об'їжджає самокаткою колгоспні бригади, ланки, ферми й дас „інструкції” та „вказівки”, як треба робити, щоб колгоспи були ще зліденишими, а московська імперія багатшою. В самому цьому колгоспі налічується 64 (!) „агітатори”, що розподілені по 18 укрупнених ланках. Слава Богу, кажуть колгоспники, що ці агітатори — то лише формальні патички на папері у звітах перед вищою владою, що вони не дуже втручаються в колгоспницькі справи, тому самим місцевим головам

чам доводиться усію парою тиснути на селян.

Може це тому, що агітатори самі змушені фізично працювати і виконувати й перевиконувати норми...

БЕЗ ЖИТЕЛ

Багато колгоспників Львівщини живуть у напіврозвалених хатах. В колгоспі ім. 17 вересня Новоярчівського району багатодітна мати Г. М. Денека подала заяву до правління артілі такого змісту: „Прошу правління колгоспу допомогти відремонтувати мою хату, яка знаходиться в аварійному стані — може впасти стеля на дітей”.

Ту заяву мусіло б обговорювати ціле правління колгоспу — така московська „демократія” на українських землях. Але правління має більш „важливі справи”, ніж задоволити прохання колгоспниці, що не має житла і сама немає за що відремонтувати хату (бо вона ж сама з дітьми „удержавлена”!). Правління заяви-просьби Денеки навіть не розглядало. Не були розглянуті подібні заяви про ремонт хат колгоспниць Г. Тріс-ки, М. Колівашко, М. Пилявко, П. Калусти, колгоспників В. Лисого, М. Тиса, С. Зінька, І. Медведя та багатьох інших. 70-річний колгоспник С. О. Семків через похилий вік і слабке здоров'я просив дати йому пенсію, але голова колгоспу написав на заяві резолюцію: „Відмовити”.

У напіврозваленому домі живуть укупу колгоспниці Г. Я. Стецюк, П. Я. Яндзьо і з ними ж іздовий колгоспу І. М. Рудейко. Колгоспниці просили правління допомогти ім відремонтувати хату, в якій далі неможливо жити. Але і їм відмовлено. Тоді 68-річна колгоспниця П. Я. Яндзьо вирішила звернутися до самого районного начальства, з надією, що те вище начальство „справедливіше”. Але й звідтіля ніякої допомоги не одержано, навіть відповіді не дано.

Тим часом голова згаданого колгоспу ім. 17 вересня, партійний бонз Гелкало, за рахунок колгоспу зробив капітальний ремонт колгоспного будинку, який він зібрав собі під квартиру, відбудував, теж за колгоспний кошт, сарай для худоби і птиці, поставив нові ворота і обгородив подвір'я ...

Таким є „безкласове суспільство”.

СИЛА РЕЛІГІЙНОГО ВІРУВАННЯ

В українській людності Львівщини, не зважаючи на жорсткі переслідування окупантів, глибоко в серцях живе віра в Бога. Силу цієї віри відчувають большевики на кожному кроці. Навіть страх бути репресованним за зрив найбільш вирішальних робіт не стримує віруючих від святкувань релігійних празників.

„...19 серпня, в середу, в колгоспі „Радянська армія”... молотарка простояла цілий день лише тому, що відзначалося релігійне свято”, — скаржиться „Вільна Україна” з 26. 7. 59 р. і тут же подає таку картину того дня в колгоспі: „...Досить поглянути на дороги і стежки, що ведуть до села Рогізного. По них снували святково одягнуті люди, а з дзвіниці безугавно доносилося калатання дзвонів... Молотарка простояла не в одних Верхівцях. В сусідньому селі Берестянах, де знаходиться четверта бригада колгоспу ім. Чапає-

А. Орликовський

ПРО З'ЇЗД ЛНП

Польська еміграційна преса подала широке справо-здання з загального з'їзду однієї з сильніших партій польського державного еміграційного центру з осідком у Лондоні т. зв. Ліги Незалежності Польщі. „Ліга” є членом т. зв. „Ради Трьох”, або „Ради Національної Єдності”, на чолі якої стоїть: ген. Андерс, ген. Бор-Коморовський та ген. Соснковський.

Рада Трьох є опозиційним державним польським центром до старого уряду, на чолі з през. А. Залеським, який фактично має нині дуже малий вплив, бо більшість польської політичної еміграції вважає своїм найвищим та найкращим репрезентантам державності таки „Раду Трьох”, тобто трумвірат трьох осіб, які заступають особу президента чи голови польської держави.

Нам важливий цей політичний центр хочби тому, що він найбільш поважний в польському політичному світі, на чужині. І коли одна з впливовіших польських партій, яка входить до нього, робить свій конгрес, де виносить певні ухвали, то вони віддзеркалюють політичні орієнтації цілого польського державного центру. В цій статті хочемо ознайомити читачів з рішенням відбутоого недавно Конгресу „Ліги Незалежності Польщі”, яка в своїх постановах затвердила питання колишніх польських східних територій, т. зв. „Кресів”, принадлежних від 1939 року до Радянської України, Білорусі та Литви.

Кілька слів про керівників з'їзду. Головою цього з'їзду був М. Хмелевський, а справоздання з діяльності й програмові реферати виголосили відомі усій польській політичній еміграції та українцям з антиукраїнської постави, д-р М. Гражинський, тепер голова Польського Виконавчого Комітету, даліше Т. Шецель — урядуючий голова Начальної Ради, далі д-р Ст. Менкарський, ві-

ва, до молотарки в той день не вийшов машиніст Михайло Павліщак, і агрегат не діяв майже цілу добу...”.

Газета передруковує передову статтю московської „Правди” про посилення боротьби з релігією, вміщус виступ якогось зрадника своїх друзів Володимира Боненчика, що „викриває” релігійну діяльність його колишніх товаришів у селі Пасік-Зубрицькому, молодих хлопців і дівчат, об'єднаних у підпільній релігійній групі. Але сам же цей большевицький „переродженець” мимохідь стверджує існування в селах Львівщини релігійно-церковного підпілля.

**

Ми подали деякі факти з сучасного життя на „орденоносній” Львівщині (влітку 1959 р. та був вручений орден Леніна) лише з чотирьох чисел окупантської газети, в якій очевидно, не зважаючи на її периферійність, усі матеріали цензурою пригладжуються та причісуються. А яка ж правда могла б постати, коли б зібрати матеріал за рік, за два, за всі двадцять років московсько-большевицької окупації не лише Львівщини, а всіх областей?

домий фальшивівник статистичних даних про українців, взагалі мрійник про моцарствову Польщу на сході Європи в порозумінні з Росією за зразкам Андрусева чи Риги.

Брали в З'їзді участь теж і відомий польський політик І. Понятовський і дружина бувшого першого польського маршала й першого голови польської держави — Александра Пілсудська. Всі вони є в більшій або меншій мірі обізнані з українськими та взагалі східніми питаннями Польщі, а нам відомі з антиукраїнського становища, будучи нині рештками польської політичної рації з-перед 1939 року.

Причину упадку польської держави вони бачать в союзі Гітлера зі Сталіним, в слабості Заходу в Ялті чи Тегерані, а не хочуть призвати основної речі в цій великій катастрофі Польщі, а саме того факту, що якби між Росією та Польщею 1939 року був великий та сильний союз самостійних держав: України й Білорусі (який Польща сама, на спілку з Росією в Ризі 1921 року розбилла), то Росія 1939 року була б не могла укладати з Німеччиною протипольського союзу, а Польща в союзі з Україною, Білорусею й Литвою були б не допустили до експансії Росії на захід.

Польща 1939 року не вміла зорганізувати собі стратегічної безпеки, бо не вміла розв'язати питання меншин, які підточували її державні основи, а трактувала цю проблему повною ігноранцією, покладаючи надії на стратегічно оборонний союз т. зв. Малу Антанту з дрібними балтійськими державами та балканськими слабосильними, і без спільної політичної ідеї. Польські політики державну оборону будували на леді, не здаючи собі справи, що в гарячі часи військової хуртовини польський оборонний вал розпадеться під тиском упослідженіх українців та білорусів. А саме українська та білоруська проблеми й стали не лише козирями Москви для пересунення Польщі на захід, до її етнічних просторів з-перед 1000 років, а й позбавлення її суверенітету.

Питання сходу оформлене на конгресі по довгому, як пише польська преса, всесторонньому обговоренні.

— Схвалена резолюція в цьому питанні позбавлена політичної логіки, а тому є шкідливою не лише польським державно-політичним інтересам на майбутнє, але й західнім потугам, якщо б ці хотіли взоруватися на польській східно-європейській політичній платформі. В українській справі резолюція польського партійного конгресу голосить що: „боротьба політичної еміграції за незалежність Польщі мусить відбуватися в тісній сполучі з подібною боротьбою політичних еміграційних народів поневолених Росією Совєтською” і що повинні поляки прагнути до „узгідненої акції з литовцями, білорусами й українцями з метою відсунення в майбутності Росії на її етнічні землі й встановлення з незалежними державами цих народів постійних міждержавних відносин Республіки з ними”. І тут же говориться, що Ліга Незалежності Польщі стоїть „незмінно на становищі обороны східної граници Ресpubліки усталеної в ризькому трактаті”, і „що усі спріні справи між цими народами повинні бути вирішенні в

приязному порозумінні по відзисканні ними права до незалежного життя".

На підставі цього рішення польська еміграційна преса в Лондоні робить висновок, що „Ліга Незалежної Польщі" в своєму пропагуванню узгідненої самостійницької акції з литовцями, білорусами та українцями виходить із заложення, що „наперед повинні усі ці три народи з поляками спільно прагнути до здобуття політичної незалежності, а всі спірні питання залишити на другий плян, щоб до часу повної перемоги відзискання незалежності, творити не гурт розсварених скакаючих собі до очей й горла невільників в тіні Кремлю. Брак сусідської згоди — підкresлює польський лондонський орган — лежить тільки й виключно в інтересі Москви".

Як бачимо, з одної сторони польська політична верхівка проклямує спільний виступ, розуміючи вже нині країще українську проблему, як 1939 року. Бачить всю небезпеку для польської держави від Росії, як імперії, та полегшу для Польщі, коли б на її східних кордонах були не одна московська імперія, а три приязні самостійні держави: Литва, Білорусь та Україна. Але самостійність сусідніх націй польські політики бачать в межах договору 1920 року, перед кампанією Польщі на Білорусь і Україну, території яких за польським пляном мали б творити незалежні державні органи, під польським протекторатом, і то за лінією: Друя, Столице, Лунинець, Шепетівка — Збруч, що 1921 року стали реальним польсько-советським державним кордоном, усталеним Ризьким договором.

У випадку, коли б Білорусь і Україна втрималися як незалежні держави, то спірні питання Західної України та Білорусі за польським пляном були б мирно полагоджені, то значить (як польські політичні чинники часто пропонують) у формі перетворення цих просторів у помостовий кондомініяльний (польсько-українсько-білорусько-литовський) простір на взір недавньої бритійської кондомінії Судану. Цільно після певного може часу польська кондомінія мала б право голосу в справі принадлежності між Україною, Білоруссю, Литвою та Польщею. Таке марення приходить в голову політикам польським тоді, як населення цих просторів на 99% є білоруси та українці, а поляки посідають лише маленьку не меншину, а прямо еміграційного типу колонію так, як нею була польська громада тому 100 років у Києві, Одесі чи на Поділлі тут і там малими оселями в українському морі.

Ми певні, що ця резолюція лишиться маревом польської політики про „опіку" над українськими і білоруськими землями. Зате російській імперіяльний політиці вона (резолюція) стане у пригоді, бо, показуючи її населенню України, москалі, ніби для оборони українських територій від польських еміграційних „вислужників", посилюватимуть окупаційний прес. Польська преса остерігає проти московських інтриг у польсько-українських взаєминах, а резолюція „Ліги Незалежної Польщі" дає політичні козирі Росії для закріплення імперського ладу в Україні і Польщі. Прикро спостерігати як „модарствові" політики, говорячи про виз-

ЩЕ ОДИН ПЛЕНУМ ІМПЕРСЬКОЇ ПАРТІЇ

Експерти в сільському господарстві Європи приділяють велику увагу грудневому пленумові КПСС, що закінчився 26 грудня 1959 року.

На пленумі дісталося багатьом керівникам, які, як висловився Хрущов, нічого в господарстві не розуміють. Дуже гніався реформатор на Біляєва, секретаря Казахстану, бо в цілинних просторах не зібрано урожаю з 2 мільйонів гектарів. Площа немала та й на Україні, за советською пресою, кукурудза в багатьох областях залишалася не зібраною перед листопадом. А до того ще й невроят в 1959 році охопив Північний Кавказ, Поволжя, частинно Казахстан і Східну Україну. На цих територіях заготовлено хліба далеко менше, як минулого року, з України либо на 18%. Такий вийшов перший стрибок в комунізм. Америку наздоганяємо, а окуповані землі не хочуть родити. За даними статистичного збірника „Народносіх хобайство ССРС 1958 р.", урожай за останні роки в імперії коливається між 7,7 центнера в 1953 році і 10,5 центнера в 1958 р., коли виручила кукурудза, якої було зібрано на зерно понад один мільярд пудів. А без кукурудзи урожай був би не вищий з гектара, як і за „дарябатюшки", коли в 1913 р. пересічний урожай з гектара становив 8,2 центнера. 40-літня інтенсифікація хліборобства, механізація і безнастаний тиск на селянство, з щорічним підсиленням керівними партійними кадрами — не помогли.

Кризу сільського господарства переживають і інші країни, якими опікується московське царство (сателіти). Недавно, в газетах Східної Німеччини була надрукована промова члена політбюро Еріка Мюккенбергера, який заявив, що німецьке селянство вперто чинить спротив колективізації. Посилились вбивства парторгів і саботаж німецьких селян. В липні, серпні і вересні 1959 р. зареєстровано 900 підпалів в колгозах Східної Німеччини.

В Польщі селянство вперто борониться проти колективізації, а країна переживає гострий продовольчий кризис. Мадярщина, колись найбагатша країна продовольчими запасами, нині ввозить їх. В Болгарії колективізація насаджується подібно, як то було за Сталіна в Советському Союзі.

*****
волення, подібними резолюціями помагають Кремлеві закріплятись і в Польщі, і на Україні.

Польським політичним колам пора б зрозуміти, що визволення цілої Середньої Європи неможливе без правильного розв'язання української справи, яка є ключем повної незалежності цих держав. Без самостійної України не може бути мови на майбутнє про самостійне існування Польщі, Чехословаччини, Румунії та Мадярщини, яких державні кордони дотикають до кордонів України, окупованої Росією. Пересунення російського державного кордону на лінію Курськ-Вороніж-Брянськ можливе лише при умові унезалежнення України на цілому просторі її етнічних земель без будь-яких „але" — історично катастрофальних для Поверсальської Польщі.

Вадим Лесич

БУТОВИЧІВ „ДИМ ВІЧНОСТИ”

(Спостереження і враження з нью-йоркської виставки Миколи Бутовича)

Микола Бутович, безперечно, один із наших найрепрезентативніших мистців. Ще раз доказують це — його композиції на виставці, влаштованій у одній із виставових заль Українського Народного Дому в Нью-Йорку у днях 19. грудня 1959 до 3. січня 1960 року, незалежно від деякої нерівності і випадковості у доборі цим разом виставлених картин (олії, акварель і гваши та декількох пастель). У гієрапхії наших сучасних мистців на еміграції Бутовичеве місце — одне із найперших після світової слави майстрів Архипенка і Грищенка. Але також поміж ними — його місце дуже особливе.

„Буря на морі” — олія, 1959

Світ міту, праслов'янських божищ, барвистої поганської обрядовості, фольклорної української символіки — це світ полотен (зрідка більших розмірів, радше мініятурних) і палітри Бутовича. Світ динамічних барв, танечної мозаїковості, світ поетичний і таємничий, а над усім цим — легкий і дискретно підкреслений дотеп та шляхетний, а як же народний, якийсь — я б назвав — мамаївський гумор.

Цей світ молодого Гоголя, світ „Лісової пісні” Лесі Українки, світ народних вірувань і приказок, — відьми, мавки, характерники, страшний і несамовитий Вій, кубла і клубовища різних перелесників, лісовиків, скарбників, женокрадів Капушів, шабаш усіх цих демонів, які лякали наших далеких предків і були їхніми кумирами, — оживають знову на картинах Миколи Бутовича. Він у цих творах — мистець глибоко національний, бо корінням свого мистецького світу сягає до найглибших надрів праісторичної і психологічної України.

Тут у нього — цілі серії, цілі цикли отих барвистих постатей нашої мітології і фольклористики у різних варіантах, з різним драматизмом, як от. напр. „Відьма з дійницею”, чи „Відьми й вітряки”, чи знов „Лисо-

гірські відьми”, чи врешті — виразиста барвами і рисунком, експресійна і дотепна „Відьма на цапі”. Знов же його „Характерник” — у темних, сильних і блискучих кольорах, з кубістичними зарисами фактури, — дає особливу експресію якогось несамовитого руху, якоїсь незагнузданої, стихійної вітальнosti.

Ця спонтанність Бутовичевого пензля відчувається неменшою мірою у його „Рахманній панні”, у „Капушевій бранці”, як рівно ж у райдужному „Танці половчанок”, чи у соняшно-радісному, розтанцюваному в молодій зелені і у цвітах „Ярилі”, і передовсім — у динамічній, дуже сочистій барвами і цікаво скомпонованій „Переяславці”, де рух кольорів, помножений рухом площин, стає наче б якоюсь каруселлю стихійного танцю. Це один із найкращих образів на виставці.

Інший уже характер, наче якоїсь небуденної рухомої ілюстрації до казки та водночас якоїсь архаїчної елегантності у дотепних упрощеннях — має його кадр „Діду мій дударику”, який своїми земляними кольорами, сепією і охрою, нагадує у найдшляхетнішому розумінні — фрагмент із якихось етrusьких чи старогрецьких ваз. Помимо фрагментарності композиції і сплошеної фактури, це одна із найстильовіших і найцікавіших картин на виставці.

Особливий настрій дають його „Чумаки при ватрі”. Це вже дальший тяг, друге наверсткування його історичної України. Ніч. Місяць. Кругом степ. Поникла у якомусь містично-тъмяному свіtlі місяця буйна тирса. Ватра і дим. Чумаки варять кашу у казані. Чумаки, іхня мажка, і ватра — усе лиши тіні, силюети. Небо зв'язане із степом — оцими силуетами людей і сивою смugoю диму із ватри, що наче зеленіє у свіtlі місяця на фоні зеленотъмяного степу і темного неба. Може це — отої „дим вічності” Григорія Савича Сковороди, що з ціпком у руці мандрує десь засвітними стежками, так, як мандрував колись битими шляхами України?

Це не тільки — настрій у цій картині, не тільки сизий оболок таємничості, але є тут якесь відкриття правди, є у ній якесь наче б космічне тремтіння, зв'язок реального із ірреальним, землі і неба, людей і далекого Бога.

Інші живописи цього циклу („Чумак з батіжком”, „Чабан”, „Козацька стежка” і ін.) також оповіті якоюсь таємничістю, хоч — здавалося б — вони зовсім реальні, але — ні, діс у них невловна потуга ірреального.

Ще крок далі — і Бутовичева тяга до казочного та ірреального стає майже сюрреалізмом: це у графічній тонкості і ніжній пастелевості барв (гваши) — картина-сон „Приморська парада”, і сині, хвилясто-узористі „Рахмани”, а ще один крок далі — і Бутович кидася нам перед очі тонку мережу кольорів не менше таємничого „Чорного павутиння”, і заманює нас спокус-

Михайло Остріверха

ПО МИСТЕЦЬКІЙ ВИСТАВІ МИКОЛА БУТОВИЧА

19 ГРУДНЯ 1959 — 3 СІЧНЯ 1960

В Парижі, в цьому найбільшому і найрухливішому та творчому міжнародному осередку мистецтва всіх напрямків, відбулася в жовтні 1959 р. перша що-дворічна вистава мистецтва. В ній брали участь мистці усього світу, всіх народів. Але — і це треба підкреслити! — мистці французи виставляли свої твори в окремому, тільки для них призначенному павільйоні. Во й серед цього — правда, приемного! — хаосу проблем у мистецтві, його і найскрайніших напрямків, його сучасності, — Франція бажає мати своє окреме і ясно означене в мистецтві обличчя. Цей момент вельми цікавий і симптоматичний, надто — сьогодні в добі атомовій.

Бо й у нас цей момент національного мистецтва, по формі і стилю, є вельми важливий у нинішній час. Колись Україна-Русь — мала своє мистецтво, свої школи мистецтва. Своїм мистецтвом вона промінювала й поза своїх кордонів — ще сьогодні можна оглядати наші твори з XIV—XV стол. у Krakovі, Любліні, Sandomirі; наші старовинні мистці, — згідно з думкою проф.

Ліво підглядати веселі і дотепні баландраси олімпійців у „Парнаських хатах“.

Більша акварельна картина „Морська принцеса“ наче у блідому, синьому тумані, що підноситься над піною морських хвиль. Шнур перел і перли корони увипуклені, дають натяк реального, а зариси самої принцеси і хвиль, з яких вона виростає, розпливаються у майже абстрактних розмазах туману. Невимовна ніжність і м'якість, якасъ голубіюча благодатність неземної богині висловлені у цьому образі. Це теж одна з найкращих його картин на виставці.

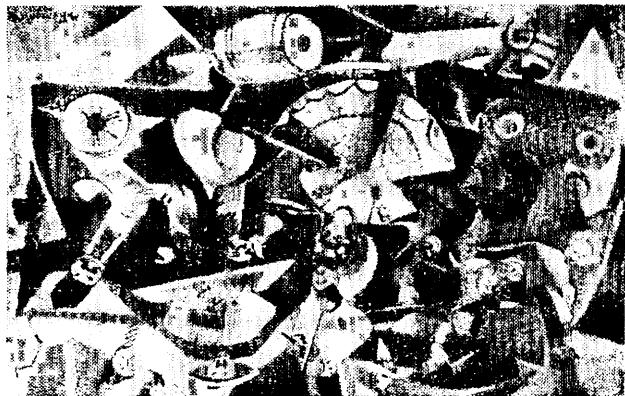
Сам мистець уважає однією із його улюблених картин ілюстрацію щедрівки „Ой у полі плужок оре“, виконану під народний примітив ікони і дуже згуцену кольоритом. У такому ж, приблизно, дусі, із живішими (часом може переяскравленими) кольорами, є його „Буря на морі“ і ще декілька релігійно наснажених, але з мистецького боку менше цікавих картин.

Прекрасні і великої майстерності є його ілюстрації (рисунки і графіка) до Гоголевого „Вія“.

Натомість портрет композитора Михайла Гайворонського, хоч він виразистий та з багатьма добрими прикметами, випадає із стилю виставки, і не має тієї характеристичної стильовості Бутовича, яка є йому пітоменна. Також кілька світлозеленяних кольоритом композицій, у імпресіоністичній манері („Рапок“, „Танок на поляні“), як рівно ж кілька „Норт Лейків“, більшою емеральдових краєвидів, не мають печаті прекрасного, особливого Бутовичевого стилю, і, мабуть, слід їх уважати для цієї виставки, як і для самого мистця, речами радше випадковими.

Михайла Осінчука, — прояснюювали і прояснили азійську понурість мистецтва Москвої.

З постанням Української Державності, — 1917—1920 р.р. — відродилося буйно, наче Фенікс ожил, і українське мистецтво — по формі й стилю національне. Вистачає згадати головного, чільного представника цього мистецтва — Юрія Нарбута. Та — був це чудовий блиск. Із упадком молодої нашої Держави, Москва, знищивши, приглушивши, заславши наших видатніших мистців у національному мистецтві (згадати б хоч М. Бойчука, Касіяна, Падалку) — обез-

„Дівчина моя, Переяславко“ — олія, 1959

пліднила сучасне мистецтво України славословним аж до гидоти „соц-реалізмом“. Лише в Галичині, у Львові, наше національне мистецтво розвивалось і несло свою славу у світ, поза межі України. Такі постаті як: Олекса Новаківський, Петро Холодний, стар., Іван Труш, Василь Крижанівський, Павло Ковжун — самі за себе говорять.

З другою світовою війною — після короткого, але справді сильного вибуху-розцвіту нашого мистецтва в 1942—1944 р.р. у Львові — наші мистці розбрелись по всіх континентах. Найбільше їх, і найбільше діяльні в ЗДА і в Канаді. Тут прийшов до голосу й новий нарибок мистців. Але з ростом мистецької діяльності, не дуже впарі йде ріст національного, нашого мистецтва — по формі й стилю. Найвидатніші з представників цього мистецтва, тут у ЗДА, є лише: Ол. Архипенко, модерніст із духовною старовинною українською культурою; далі — Е. Козак, М. Мороз, М. Осінчук, П. Холодний, мол., М. Черешньовський і, з модерністів, Ю. Соловій, — який, при всіх своїх зрозумілих у нього „шуканнях“ нового є, по формі, стилю й тоні, — таки український, і росте він та в „муках шукання“ витончується формою і висловом.

Між цими мистцями сильно стоять і Микола Бутович. Він наскрізь, і всім — український. Формою, стилем, рисунком, кольором він вріс у ту нашу українську школу мистецтва. В Європі він нахилився до творчих джерел імпресіонізму, вміло пристосувавши його до своєї мистецької індивідуальності. Зміст його творів, — із незвичайно тонкою та культурною інтерпретацією, — це теми з нашої християнської релігії, з нашої історії, побуту, легенд, нашої мітології, демоно-

I. В-к

З ЧОГО ПОЧИНАТИ?

В кожнім ділі головним і вирішним є ідея і плян задуму. Іноді буває, що, захопившись осягами якоїсь мрії і знегувавши труднощі, які можуть бути на шляху до здійснення задуму, залишаємо його серед дороги. В суспільних відносинах, а тим більше в спільноті розсіяній по світі, кожний задум, що ставить завданням створення нової конструкції суспільного укладу, має бути докладно передуманий і розважений. Загальникових кличів в поважній справі замало, бо одно діло викликати рух, а друге довершити суспільну конструкцію і то так, щоб вона зобов'язувала всіх.

Про Світовий Конгрес Українців заговорила

логії, сатири. І в цьому М. Бутович, бодай досі, — а ще при своїй послідовності й витривалості та любові до свого, — неперевершений.

Маючи щастя і присміність слідкувати за мистецьким розвитком М. Бутовича вже понад 30 ріків, то сміло можу підкреслити, що на цій останній виставі, 19. XII. 1959 — 3. I. 1960, він показав себе віртуозом форми, стилю, кольору і високопоетичної інтерпретації у своїх творах. Перед якою його картиною ми не зупинилися б, — „Почаївська Божа Маті”, „Впала з неба біла доріжка”, „Газдиня”, „Закарпатська Мадонна”; чи „Козацька стежка”, „Чумаки”, „Вівчар”; чи „Мавочка”, „Перелесник”, „Ранок”, „Танець половчанок”, „Ярило”; чи, врешті, й „Жебраки з Мукачева”. „Діду мій, дударику”, „Гуцульський чугайстір”, „Лісовий музикант”, — ми всюди бачимо й у нашій душі відчуваємо цю велику, багату, духову культуру України. В ній мистець виховався, у цій культурі й живе і поглиблює, збагачує її. І цю культуру, — і з свою мистецькою іскрою, надхненням, — передає нам своєм у нього певним і вимовним рисунком, своїм кольором і тоном, формою і стилем. У нього сднаються, і то підкреслено, драматизм і ліризм („Почаївська Божа Маті”, „Ранок” чи „Танець половчанок”). Його композиція — як „Переяславка”, що є легкого кубістичного заложення — переконує нас своєю досконалістю гармонії, замкненістю форми.

На цій виставі творів М. Бутовича, ви — тут, на прихильній до нас, але все таки чужині! — духово увіходите в орбіту України, в її історію, побут, пісню, у її ясний сміх і гумор, і в цьому світовідчуванні, у цій природі ви оживаєте.

Все те, що Москва своїм понурим азійством із України в Сибір засилає, у могилу чи в холуйство заганяє, — от, згадати б хоча останню поему М. Бажана про гетьмана Івана Мазепу! — усе те маємо в мистецьких творах Миколи Бутовича, тут, — у ЗДА.

Бронкс, 21 грудня 1959 р.

наша преса. Річ то добра і не нова, її не раз порушувано на сторінках української преси. Років зо-два тому, в кількох числах „ШП” була видрукована стаття сл. п. С. Бандери про „Національно-Визвольний Центр”, що його мало б вилонити українство, розсіяне в світі, для координування і унапрямлення своєї політичної дії в інтересах визволення України. Про Світовий Конгрес Українців говорив голова ПУН, полк. А. Мельник, під час відвідин в Канаді. Згадував натяками про це і М. Лівицький під час своєї подорожі по Америці. А минулого року Конгрес Українців Канади схвалив резолюцію про скликання Світового Конгресу Українців, на якому мав би створитись Світовий Союз Українців, що керував би суспільно-політичним життям цілої української спільноти.

Здавалось би, що коли думка про потребу координувати і унапрямлювати суспільно-політичну діяльність, виникла в різних групах чи середовищах, то тим самим облегчується і її зреалізування. Чи так воно є, вияснюється коли той задум, ініціативу почнемо оформляти в пляні, шукати платформи, встановляти мету і завдання Конгресу, його компетенції, та думати про способи і засоби його переведення.

З усіх зарисів, що досі були подані під розгляд спільноти, концепція про національно-визвольний центр, як завершення Конгресу, продумана і розроблена найдокладніше. В ній були чітко окреслені завдання центру і вказано способи, як до того дійти, спираючись на цілу українську спільноту і її активні сили. Концепція не зустріла заперечення і критики з боку української спільноти, не заперечували її й ті, що піддавали ініціативу до скликання Світового Конгресу, не окреслюючи чітко його завдань і способів реалізації їх.

На засіданні Політичної Ради УКК, при обговоренні справи Конгресу, більшість членів висловили своє принципово-позитивне наставлення, але вияснився і різний підхід до проблеми, не однакове розуміння завдань його, а щодо способів здійснення, то тим більше. Тому, Політична Рада, цілком слушно, висловившись в принципі позитивно до задуму про

скликання Світового Конгресу, стала на становищі обережного підходу до здійснення його. Децио інший погляд заступає інженер Д. Андрієвський в статті, надрукованій в „Свободі” з 23 грудня мин. року. Ствердживши на початку статті, що він багато обговорював і розважав з різними групами чи середовищами про Конгрес, автор приходить чомусь до висновку, що „треба починати справу з кінця”, він вважає, що треба „домовлятись не про „що”, а про „як”.

Признаюсь, що така формула мене дещо заекочила і здивувала, бо кінець є завершенням задуму, а щоб те завершення мало, як кажуть, людський образ, то треба таки починати не з кінця, а спочатку. Припустім неможливе і, відкинувши авторове „що”, під яким розумію завдання Конгресу, платформу, на якій він буде скликаний, його характер і засяг дії і інші речі, що входять в оте „що”, почнемо говорити про „як”, розуміючи під тим методику, чи техніку скликання Конгресу. Такий підхід вже на самому початку утруднить справу; буде чимало метушні, „засідательської” діяльності, а мало ймовірності на позитивне закінчення чи завершення справи.

Хоч проектодавець і потішає нас, що в час „переговорів між покликаними чинниками розв'язеться немало вузлів, які в'яжуть українську енергію”, „відпаде багато розбіжностей і суперечностей, що витворилися в наслідок взаємовідчуженості окремих груп і угрупувань”, проте, так воно не буде, а скоріше навпаки. Почавши справу з кінця, з переговорів окремих груп, ми скоріше побільшимо „відчуження”. Автор статті думає, що якісь покликані чинники будуть переговорювати, шукати розв'язок проблем, „що мають бути предметом нарад Конгресу”, а окремі угрупування і групи помагатимуть тим чинникам і в стикові ліквідуватимуться розбіжності і суперечки, очевидно, між групами. Виходить, що угрупування радитимуть, а „покликані чинники”, складені не без представників їхніх, переказуватимуть вражене — і договорюватимуться, які проблеми треба розв'язувати на Конгресі. На самому ж Конгресі „людський масив у вільному світі буде заступлений представниками організацій”, а поруч їх і політичні чинники „повинні бути заступлені” і впливати на перебіг Конгресу. Отже, в підготовці Конгресу — двоповерхові роз-

мови, а сам Конгрес двоярусовий: представники організацій і політичні чинники. А що суспільні організації діють не без впливу політичних чинників, то ті чинники практично будуть заступлені подвійно. Розв'язуючи в такий спосіб питання „як”, автор хоч-не-хоч надає Конгресові виразно політично-партийного характеру з вирішальним впливом угрупувань, а представники суспільних організацій мали бути в ролі посередників і слухачів.

Це мало чим різниться від пройденого. Понад десять років тому (тоді як і тепер теж модним було миротворення світове) в Європі почали з „контактів” за ініціативою гостя з Канади. З тих контактів, під час групових переговорів, родилася „координація”, яка закінчилась Державним Центром. А він, виводячи „українську проблему на світові води”, за теперішнім висловом інженера Андрієвського „на широкі бистрі води міжнародної політики”, пов'язався з АКВБ (потім „Б” відпало і лишилось АКВ) і то так міцно, що ВО, хоч і признає, що політика, здійснювана ним через оте пов'язання, була і є шкідливою, а розв'язатись не може. Спільноті каже, що перестав бути пов'язаним, а людей своїх залишає на шкідливу працю та ще й домагається від нас признання за службу. Отже, подвійна політична бухгалтерія: для української спільноти політика самостійницька і державницька, а на „широких водах”, на які головно і творено той центр, — непередрішенська, міцно пов'язана з чинниками і силами, що заперечують і поборюють українську державність.

А сталося це через те, що суспільні організації і спільнота в цілому, а зокрема її активні сили, які щось роблять, позбавлені будь-якого впливу на політику в „світових водах“. Про шкідливість її говорити мов би зайво. Невідрадний стан, який бачимо в нашому суспільному житті, на мою думку, у великій мірі спричинила політика подвійної політичної бухгалтерії. Суспільні організації в своїй діяльності намагаються здійснювати політику державної незалежності, а центр, через свої пов'язання в непередрішенській калюжі, яка йому видається світовим океаном, перекреслює і заперечує всі здобутки суспільних організацій. І наслідки від того є такі, як маємо. В глибоке море світової політики, як то говорилось, не вий-

шли і не вийдемо без опертя на цілу спільноту чи „громадський масив”, а непередрішеннськими ділами розчленували її на групи і групки, відгороджені упередженням одної до одної. А у висліді громадське життя звузили до шаблонових академій, обов'язково з почесними президіями і „ранговими табелями” в них.

Конгрес, що мав би направити оті наші негаразди, може здійснити своє завдання тільки тоді, коли він стане виявом волі і думки національно-творчих сил української спільноти, а не лише групових зговорень. Тому, головним при скликанні Конгресу, якщо він мав би направити існуючий стан, має бути устійнення плятформи, змісту праці, обсягу дій і компетенцій, а відповідно до того треба добирати способів, чи методів, як те здійснити. Інж. Д. Андрієвський в своїх розважаннях хоче поминути „що”, а говорити тільки про „як”. А в тому „як” головне зводиться до переговорів між групами.

В кінці своїх розважань робить ніби заскок з пересторогою, пишучи, що справа Конгресу „вже не лише поставлена перед українським громадянством та чужинецькою опінією, але вже й пороблено практичні заходи для її здійснення”. Виникає запит: хто і нащо справу Українського Конгресу на самому початку, коли ще немає і зарисів того задуму, поставив перед світовою опінією? Яка доля її (світової опінії) в справі скликання Світового Конгресу Українців? Мені це чомусь нагадало пройдене і забуте. В Авгсбурзі, як творили центр, теж багато посилалися на світову опінію, а пізніше виявилося, що жадної опінії не було, коли не вважати за таку приватні розмови ініціаторів з окремими військовими людьми в ранзі не вище лейтенанта.

Згадавши про світову опінію, інж. Д. Андрієвський остерігає (особи і групи) „не витворювати труднощів”, бо інакше, „ризукується втратити лице перед власним громадянством і підкопати довір'я до себе”. Шкода, що тут поставлено крапку, не сказавши про чиє довір'я думається. Є різні опінії в світі щодо нашого визволення, не знати про яку з них думає автор, але про яку б не думав, недобре є, що на початку задуму автор страхав чиїмсь недовір'ям. Конгрес, коли має відбутися, то не може узaleжнювати себе від світової опінії і достосову-

О. Соколович

ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ В ЗДА І УКРАЇНСЬКА СПІЛЬНОТА

На основі Американської Конституції 1790 року уряд перепроваджує перепис населення в ЗДА. Від 1810 року перепис переводиться що-десять років, а від 1902 р. створено Бюро обліку населення, яке в 1913 році прикріплено до Департаменту Торгівлі Американського Уряду. Цього 1960 р. буде переведено 18-ий перепис населення в ЗДА, який обіймає докладну статистику професій, етнічного походження та економічного стану населення. Перепис має своє особливе значення для української спільноти в ЗДА, бо він виявить кількість українців в ЗДА, і, спираючись на дані перепису, можна буде краще розгорнути працю.

УККА ще в січні 1958 р. поробив належні заходи перед американськими офіційними чинниками у Вашингтоні, щоб при переписі якнайповніше виявити кількість українців.

Український Бюлетень за січень 1958 р. звернув увагу на точні вписи країн чи місця походження українців, закликаючи звертатись до Бюро Перепису Населення у Вашингтоні, щоб у формуларі, крім місця народження, було включено і матірну мову населення ЗДА. На загал, як видно із списків платників Національного Датку УККА, та списків наших вірних обох віровізань, не всі українці є охоплені в ЗДА. У 1960 році при переписі населення, наше місце народження, чи місце народження наших батьків, слід обов'язково подавати — У КРАЇНА, та домагатися, щоб була вписана й наша матірна мова — УКРАЇНСЬКА. Це допоможе нашим політичним чинникам увиразити українську проблему в ЗДА.

вati своєї програми до неї. Навпаки, його завданням було б через мобілізацію національно-самостійницьких сил української спільноти допомогти активним силам України в їхній боротьбі за визволення з-під московської окупації, а тут координувати і унапрямлювати діяльність суспільних організацій так, щоб проблема української державності увиразнювалася в світі, виростала в усій її силі і повноті, тоді і неприжильна опінія неспроможна була б її обійти. Не дістосовуватись, а нахиляти опінію до неминучості відновлення незалежної Української Держави.

Так розуміючи завдання Конгресу, треба, на мою думку, таки починати не з методики, а таки з політично-суспільної плятформи, на якій мав би відбутися Конгрес і відповідно до його завдань, характеру і засягу дій добрати методику.

КОМУНІКАТ

В дніх 2 і 3 січня 1960 р. відбулася в Торонті, в „Домі Просвіти” при 140 Ветирст Ст., ВОСЬМА КРАЙОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ЛІГИ ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ (ЛВУ). В Конференції взяли участь 66 умандатованих представників, що заступали 45 відділів ЛВУ і 19 відділів ОЖ ЛВУ та диспонували разом 114 голосами, як рівно ж гості і представники преси.

Конференція вислухала звітів з діяльності Головної Управи і праці організації за минулі два роки (1958 і 1959) та трьох доповідей:

- а) мгр. О. Матли — „Сучасний стан в Україні”,
- б) ред. І. Вараниці — „Українська дійсність поза межами України — і ми”,
- в) мгр. М. Сосновського — „Політична ситуація в світі і українська визвольна справа”.

Окремим словом голови Головної Управи ЛВУ д-ра Р. Малащука було відмічено 10-річчя існування і праці ЛВУ.

Над звітами і доповідями була переведена основна дискусія. — В неділю, 3 січня, працювало 8 комісій, а Об'єднання Жінок ЛВУ відбуло свою Сесію. — У висліді праць окремих комісій устійнено і ухвалено ствердження і напрямні праці ЛВУ на всіх відтинках її статутової діяльності та прелімінар бюджету на 1960 і 1961 роки.

В суботу, 2 січня, вечером, в залі „Українського Дому” при вул. 83-85 Крісті Ст. у Торонті відбулося спільне прийняття для делегатів і запрошених гостей, на якому були складані усні привітання та було відчитано письмові привіти.

Восьму Крайову Конференцію ЛВУ вітали усно: п-і Свєнгія Ситник — голова Домініяльної Управи Комітету Українок Канади, п-і Стефанія Савчук — містого-лова СФУЖО і голова Центральної Управи ОУК, проф. д-р Є. Вертипор — голова НТШ-Канада, д-р М. Гута — голова КУ СУМ — Канада, полк. П. Силенко — від Головної Управи СГДК і Головної Управи Братства к. вояків І. УД, УНА, сот. С. Фроляк — від Т-ва У. Підприємств і Професіоналістів, мец. М. Романюк — від Відділу КУК Торонто.

Письмові привітання надіслали: Митрополит Кир Максим, архієпископ Кир Іван, Провід ЗЧ ОУН, голова ЦК АВН Ярослав Стецько, генеральний секретар ЦК АВН князь Ніко Накашідзе, міністер праці Михайло Стар, сенатор Василь М. Вал, д-р В. Ю. Кисілевський, Головна Управа ООЧСУ, Центральна КУК, Екзекутива УККА, Рада і Головна Управа СУБ, ЦПУЕН, ГУ СУМА, КУ СУМ — Вел. Британія, КЕ УНО, УВАН — Канада, КУВПО, УВУ, УМХС, КодУС, СУСК, УІВІ, Т-во к. в. УПА — Канада, Т-во б. в. УПА в ЗДА, В-во „Шлях Перемоги”, Українська Видавничча Спілка — Англія, д-р П. Мірчук, відділи ЛВУ і ОЖ ЛВУ Ванкувер, Едмонтон, Калгарі, Летбридж, Мус Джо, Саскатун, Осередок СУМ Каґарі і ін.

По уділению абсолюторії уступаючим керівним органам, Конференція обрала нові керівні органи ЛВУ на роки 1960 і 1961 у такому складі:

Ол. Соколишин

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Заснований при Головних Управах ООЧСУ й СУМА ще 1953 р., Український Народний Університет в Нью Йорку може говорити про певні успіхи й осяги на протязі свого шестиричного існування. Організаційна сітка УНУ розбудувалася при більших відділах ООЧСУ й СУМА, в ЗДА, де в громадах згуртувались наші наукові сили. В Нью Йорку, Ньюарку, Філадельфії, Дітройті, Тентоні і т. п. відбуваються виклади в УНУ. УНУ знайшов належне признання серед українського громадянства, а видання лекцій окремими публікаціями слід зарахувати до позитивного вкладу в нашу літературу.

У 1953/54 рр. відбуто 16 лекцій на УНУ в Нью Йорку, в 1954/55 11 лекцій, в 1955/56 10, 1956/57 вісім, в 1957/58 дванадцять лекцій. За 1959 рік відбуто такі лекції:

Дня 17 січня співак Михайло Мінський прочитав доповідь на тему: „З бандурою по Європі”; Іван Керницький й Микола Понеділок читали свої нариси і фейлетони.

Дня 7 березня: Проф. А. Москаленко виголосив лекцію на тему: „Історичний ґрунт культу й символу гетьмана Івана Мазепи”.

Дня 21 березня козацький отаман Г. Білій виголосив лекцію на тему: „Боротьба Козаків за свою державність”.

Дня 4 квітня д-р Ст. Галамай дав огляд політичних подій, а о. д-р Сабол, ЧСВВ виголосив доповідь про боротьбу Закарпаття за самостійність.

Головна Управа: Голова — д-р Роман Малащук, 1-ий замісник голови — мгр. В. Кліш, дальші замісники голови — д-р В. Гирак (Алберта), мгр. І. Іванчук (Манітоба), В. Сагаш (Саскачеван), проф. О. Кушнір (Квебек), В. Лобай (Бріт. Колюмбія), інж. З. Янковський (Оттава); члени Головної Управи: В. Макар, П. Башук, В. Дейчаківський, інж. В. Безхлібник, д-р В. Стебельський, Марія Солонинка, Ірина Кривинюк, мгр. Я. Спольський, мгр. М. Сосновський, ред. І. Вараниця, ред. В. Солонинка, ред. О. Матла, мгр. Т. Буйняк.

Головна Контрольна Комісія: інж. М. Кравців, інж. І. Куниця, Е. Гадуняк (Оттава).

Головний Громадський Суд: дир. І. Бойко, М. Масевич (Ошава), С. Мединський (Лондон), М. Берекета (Ст. Кетерінс), В. Давидяк (Судбури).

Нарадами Конференції проводила Президія в складі: ред. І. Вараниця — голова, мгр. І. Іванчук (Вінніпег) і п-ні С. Кунік — замісники, Е. Гадуняк (Оттава) і п-ні Л. Мицяк (Ст. Кетерінс) — секретарі.

Загальні постанови і резолюції Восьмої Крайової Конференції ЛВУ будуть поміщені у „Гомоні України” ч. 3, з дня 16 січня 1960 р.

За Президію Конференції:

Іван Вараниця
голова

Євген Гадуняк
секретар

ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНЦІВ

Шановні Громадяни!

У вересні місяці минуло двадцять років від того часу, коли озброєні до зубів московсько-большевицькі орди вдерлися на західно-українські землі, щоб „вивозити” й „возз’єднувати” їх із сорок років тому завойованою й поневоленою Великою Україною, — щоб загарбати й поневолити всі наші землі від Тиси до Дону.

Друга світова війна залишила невигойні рани на тілі українського народу. В боротьбі на два фронти, проти московських і німецьких окупантів, не підтримувана Заходом, Українська Повстанча Армія сходила кров’ю. Масові вивози наших людей на Сибір, прилюдні екзекуції по містах і селах українських повстанців, в’язнення і мордування невинних людей по тюрях — ось так почали розв’язувати національну проблему большевики в Галичині по закінченні війни з Німеччиною. Скільки їх, знаних і незнаних героїв, упало в боях і погинуло в тюрях, скільки їх, українських жінок і дітей, які звинили тільки тим, що народилися на українській землі і свою землю любили, — закінчили в ті дні своє життя з руки ката або поїхали вмирати в таборах смерті?

Чорна ніч оповила наші міста і села. Продовжуючи політику царату, московські червоні імперіялісти, озброєні досвідом чотирьох десятиліть на східно-українських землях, ведуть нещадну русифікацію нашої молоді в Галичині, докладають всіх зусиль, щоб витруйти з її душі почуття любові до свого народу і своєї мови, до своєї історії і традиції своїх батьків і дідів. Підготувавшись до остаточної розправи із Заходом, московські большевики кількома нападами переводили жорстокі чистки українського населення, зокрема західніх областей, які межують безпосередньо з державами-сателітами, ненадійними московськими „союзниками”.

На початку цього місяця підготовили червоні екзекутори чергову депортаційну акцію наших братів і сестер, передусім із Львівщини. І ще тисячі нещасних

Дня 28 листопада 1959 р. І. Вовчук прочитав доповідь на тему: „Мюнхенська трагедія”.

Дня 12 грудня 1959 р. відбулася шоста лекція УНУ. Д-р Ст. Галамай дав огляд міжнародних подій, а Голова СУСТА К. Савчук, поділився своїми враженнями із Віденського Фестивалю Молоді, відбутого літом 1959 р.

Дня 26 грудня 1959 р. відбулася сьома, остання лекція УНУ в 1959 році. Український поет Е. Маланюк прочитав глибокозмістовну, оригінально побудовану лекцію на тему: „Гетьман Мазепа — тло і постать”.

Лекція інж. Евгена Маланюка, це наче б підсумок нашої аналізи доби метьмана Івана Мазепи. Прелегент звернув увагу на те, як гетьман Мазепа виховував нове державницько-думаюче покоління, що по його смерті продовжувало той змаг.

Після лекцій УНУ завжди відбувались запити та живі дискусії. Побажанням є, щоб наступного року на лекції більше вчащала Сумівська молодь та студентство ТУСМ-у.

наших братів і сестер мусітимуть залишити рідну землю, кидати на поталу дорібок свій та своїх батьків і мандрувати вsovетських „теплушках” на край світу — до Казахстану, на безвиглядне животіння і вимиряння.

Підступний і жорстокий ворог заповзяється знищити Україну, стерти її з лиця землі як національну спільноту, зв’язану однією мовою, спільними традиціями і спільною територією. Ціль його виразна і давня: перетопити в московському єдинонеділімському кітлі всі поневолені Москвою народи, щоб був єдиний советський народ під егідою „старшого брата”. Убивство сл. п. Степана Бандери, яке сколихнуло світ і багатьох „невтравістів” насторожило супроти Москви — безсумнівний доказ, що там, у Кремлі, навіть ціною коекзистенції, старанно накидуваної світові, готові були заплатити за голову Провідника українських націоналістів. Во націоналізм, а передусім український, — найгрізніший ворог большевизму-комунізму.

Українська мартирологія — оті ще не зладжені списки безчисленних жертв нашого народу, які впали з рук червоних москалів, як борці за свою батьківщину, чи як невинні жертви комуністичного терору — мусить бодай частково бути здійснена українською еміграцією.

Це є наше завдання, бо лише в умовах вільної демократичної країни, в якій ми живемо, можна братися до цієї справи.

Головна Управа Організації Оборони Чотирьох Свобід України в Америці та Ліга Визволення України в Канаді звертаються до українського громадянства в США, в Канаді і в усіх інших країнах українського розсіяння із закликом збирати докладні дані про жертви московського большевизму і надсилати їх на адресу:

ODFFU, PO Box 304, Cooper Station,
New York 3, U.S.A.

Canadian League for Ukraine’s Liberation,
140 Bathurst St., Toronto, Ont., Canada.

Про розстріли і депортaciї 1939-40 року, про масакри українського населення під час утечі большевиків з України в 1941 році і в днях повороту їх у 1944 р., про вивози й екзекуції в повоєнних роках — про 20-річний кривавий терор нехай засвідчать самі його жертви перед усім світом тепер і перед усім українським народом у майбутній визволеній від большевизму Українській Самостійній Соборній Державі.

Грудень 1959.

<p>За</p> <p>Головну Управу ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ І. Вовчук</p>	<p>За</p> <p>Головну Управу ЛІГИ ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ Р. Малащук</p>
---	--

БІБЛІОГРАФІЯ

Waclaw Lednicki — *Glossy Krasinskiego do apologetyki rosyjskiej* — Instytut Literacki, Paryz 1959, Biblioteka „Kultury”, Tom XLV, Стр. 44.

Добре сталося, що польське суспільство нарешті познайомиться в цій брошурі з „російською ідеєю”, властиво з рос. месіянізмом, — в інтерпретації одного з найрафінованіших інтелектів б. петербурзької імперії — поета Федора Тютчева. Поляки бо знайомилися з тією „ідеєю” надто „конкретно”: здушенням повстань, окупаціями, поліційним режимом, „демократією людовою” і — більш менш офіціозними енунціаціями Петербургу, як тепер Москви. Розуміється, відомі були „Клієнтікам Россії” Пушкіна (як і творчість його взагалі), відомо було дещо з „Днівника” Достоєвського... Здається, це і все, що знала т. зв. широка публіка — не говориться тут про небагатьох дослідників. Доходило до того, що в заснікований психікі поколінь навіть наш Гоголь уходив за воюючого апостола „Росії” і творчість його тому либонь до сьогодні залишається в Польщі незнаною і а priori зненавидженою*).

Хоч політичні статті Ф. Тютчева не являються темою цієї праці В. Ледніцького (професора в Гарварді), однака даючи побіжний зарис польського слав'янофільства (Стапіці, Гене-Бронський і інші) і спеціально на світлоночи геніальні історіософічні, щодо Росії, прозріння знаного польського письменника, автора вийняткової „Не-божественної Комедії”, Зигмунта Красінського, — В. Ледніцький ширше обговорює і цитує політичні статті автора знаних віршів — „У мом Расції не понять, Аршином общім ис ізмеріть, У ней — асабенная стать: В Расцію можно только веріть”.

Ф. Тютчев, особистість складна й контроверсійна (безмежно любив „психологічну Европу”, майже ціле свідоме життя прожив в Мюнхені, одружений двічі з німкенями, і — річ знаменна — ненавидів і погорджував „реальною” Росією), дав темпераментну і по-своєму переконливу концепцію російського месіянізму і, річ ясна, імперіалізму — в трьох більших статтях, з яких найважніші: *La Russie et la Revolution* (1849 р.) та *La Question Romaine* (1850 р.). У вчаснішій статті (р. 1844) „Росія і Німеччина” — Тютчев вдарив по Кюстінові за його знамениту „Росію р. 1839” (м. інш. головна теза: „Росія не потребує оправдання. Росію виправдус сама історія”). Статті ці безумовно мусить знати кожен наш політик. Вони „зроблені” дуже зручно. Публіковані були по-французьких місячниках (м. інш. в *Revue des deux Mondes*) і значення не стратили

*) Коли мій польський перекладчик бл. п. Чеслав Ястшембець-Козловський переклав був „Вія”, то ту, зовсім „аполітичну”, новелю М. Гоголя не наважився друкувати ані один варшавський журнал. Редактор одного журналу прямо сказав, що він стратив би половину пренумерати. „Тараса Бульбу” уважається досі у поляків за щось, якби російське „Ogniem i mieczem”... Дивна річ національна психологія!

донині, скорше своїм змістом зросли і в большевизмі закуталізувалися наново. Ф. Тютчев дає в них, ні більше, ні менше, як концепцію 1) реставрації Східної Імперії (Візантії) з перенесенням столиці з Петербургу до Царгороду і 2) об'єднання всіх християнських церков в одну світову церкву, розуміється „православную”.

Політичні твори автора „Не-божественної комедії” поза Польщею — мало знані, рівно ж у нас. А шкода, бо вони (головне „Меморіали” до папи Пія IX і Наполеона III) виявляють незрівненну гостроту мислі в сполучі з візіонерством поета-філософа. В. Ледніцький понадто показує, що були вони, також відповідю польського автора на статті Тютчева, з якими З. Красінський був ознайомлений.

Відсилаючи читальника до невеличкої праці В. Ледніцького — безпосередньо, спинимось лише на однім величезному цікавому моменті.

Ф. Тютчев в „Росії і Революції”, спрощено кажучи, доводить настражданий революціями Західній Європі, що єдиним оборонцем і гарантам проти грядущої революції є ніхто інший, як цар і Росія. Легко собі уявити, як така „діялектика” впливала на тодішніх європейських інтелектуалістів. Отже З. Красінський з гениальним прозрінням вже тоді писав про „злучення (в Росії) зasad матеріалістичної філософії з атеїзмом”, про те, дослівно, що „Росія є великим комунізмом, керованим владою, яка є одночасно військовою і теократичною”, що „Дантон, Марат, Робесп'єр — то немовлята, наколи їх поставити поруч таких революціонерів, як Іван Грозний, Петро Перший, Микола І”. І далі: „Москалі — то найнешансніші істоти на світі, а тому й найбільш здеморалізовані... В глибині душі вони свідомі свого каліцтва, але не мають ані розуму, ані гідності з ним скінчити. Воліють підвищувати своє положення до якогось ідеалу рабства, а при тім мріють, що раніш чи пізніш в такім самім рабстві опиниться цілий світ. Звідциль така у них пристрасна похіть завоювань: це компенсація за власні муки, бо дає надію на потоптання і страждання інших. Ідея універсальної монархії — то мовчазна угода поміж урядом і підданими: за таку ціну дається урядові силу, щоб ламати опір інших... В цім полягає таємниця і душа тієї імперії. Хай ніхто не сподівається, що її коли-будь змінить чи той уряд, чи ті піддані: не змінить, бо то є одночасно форма їх існування і зміст того існування”. Так гостро і влучно перевернув і здемаскував З. Красінський „контрреволюційну” концепцію Ф. Тютчева. Але далі вже йде справжнє пророцтво, виражене майже з математичною точністю: „Присмирій, здемаскований, але не ослаблений, він скопиться за іншу зброю... приготовить собі інші шляхи, темніші і певніші. Подасть руку всім підпіллям і замаскованим махерствам. Купуватиме своїм золотом і підпиратиме своїми інтригами. Одним словом, віддасть всю свою могуту на ціль соціальної революції...”

Так писав емігрант З. Красінський більш як сто літ тому, визиваючи, переконуючи і благаючи сильних сві-

ту... Розуміється, тоді, коли Микола І був „жандармом Европи” і живим символом „контрреволюції”, це могло видаватися фантазіями ба й божевіллям поета-емігранта та ще й бувшого „визискувача селян”. Але тепер, коли пророцтва Красінського вже здійснилися?

Е. М.

Софія Парфанович — Люблю Діброву — париси й оповідання, Дітройт 1959, накладом автора, стор. 128 з рисунками Я. Дибовського.

Авторка — не новак в нашій літературі. Вона знана з багатьох статей, репортажів і книг, як, напр., „У лісничівці”, заслужена лікарка-суспільниця.

Ця книга, складена з ряду живих оповідань-описів природи (це знана Діброва, українська літніськова оселя біля Дітройту), тварин і людей, — дещо нагадує подібні оповідання Р. Кіплінга. Читається легко й приемно.

М.

(Продовження збірки зі стор 2-ої обкладинки)

Ньюарк, Н. Дж.: листи чч.: 875 (зб. І. Ілемський) — \$ 149.00; 880 (Відділ ООЧСУ) — \$ 137.00; 864 (зб. А. Андріюк) — \$ 132.00; 858 (зб. Л. Мигаль) — \$ 109.00; 870 (зб. М. Кормило) — \$ 91.00; 871 (зб. В. Цюрпіта) — \$ 89.00; 865 (зб. Б. Прощок) — \$ 69.00; 855 (зб. В. Пащак) — \$ 61.00; 866 (зб. І. Ілемський) — \$ 60.00; 868 (зб. С. Макар) — \$ 58.00; 859 (зб. Г. Добуш) — \$ 52.00; 856 (зб. І. Генсьор) — \$ 50.00; 867 (зб. М. Демчук) — \$ 45.00; 872 (зб. О. Яцусь) — \$ 36.50; 863 (зб. В. Боровик) — \$ 35.00; 862 (зб. І. Назар) — \$ 32.00; 873 (зб. М. Демчук) — \$ 29.00; 860 (зб. А. Паньків) — \$ 25.00; 852 (зб. Н. Басняк) — \$ 25.00; 874 (зб. Др. І. Прош) — \$ 19.00; 861 (зб. І. Гринишин) — \$ 15.00; 853 (зб. П. Батьків) — \$ 12.50; 869 (зб. О. Напора) — \$ 10.00. Разом — \$ 1,341.50.

\$ 60.00 — М. Миськів.

\$ 50.00 — Л. Мигаль.

\$ 40.00 — Відділ ООЧСУ.

\$ 30.00 — Б. Л. Б., Елізабет.

По \$ 25.00: В. Боровик, Др. С. Галамай, І. Бундзяк, А. Стецишин, Г. Добуш.

По \$ 20.00: Б. Турчак, І. Назар, О. Яцусь, П. Жидовський, І. Гринишин.

По \$ 15.00: Говерля-Взуття, П. Гарматій, С. Макар, М. Кормило, І. Тимчишин, О. Сорока, А. Андріюк.

По \$ 10.00: Проф. М. Чировський, Др. І. Ярош, В. Таланчук, О. Смаль, П. Папроцький, В. Гнатів (базар), Т. Бундзяк, І. Ілемський, І. Генсьор, А. Рогальський, А. Паньків, В. Пащак, Н. Басняк, В. Закамарок, І. Векляк, М. Заверуха, Д. Грибняк, П. Вільшинський, М. Гребеняк, Е. Дмитрів, О. Ганяк, І. Галій, П. Козира, В. Псуй, М. Кибусь, М. Сидоренко, В. Лемега, Р. Пуцишин.

\$ 9.00 — Із Хрестин Душкевич.

\$ 8.00 — С. Юрах.

\$ 6.00 — Ю. Торбич.

По \$ 5.00: Ю. Кононів, Т. Гривнок, В. Гриб, І. Пеленський, Г. Розмус, Р. Розмус, В. Цюрпіта, П. Семенюк, В. Панас, А. Винник, М. Красножоний, В. Кульматицький, П. Батьків, Д. Бобеляк, М. Стоцко, М. Демчук, М. Зенчук, І. Войценко, С. Ференс, М. Вишатицький, С. Олексів, Е. і М. Кутій, Е. і М. Цибіки, С. Коноба, М. Токар, М. Ільчишин, В. Роговський, М. Кузишин, В. Салабун, Др. П. Гайдучок, П. Гудзовський, О. Напора, А. Басняк, Б. Гуралечко, Полк. І. Кашилович, М. Загародний, Д. Шейна, В. Паневник, Др. В. Гук, В. Гнатів, М. Кизима, В. Процик, о. А. Селепіна, С. П., В. Бортник, П. Крутій, П. Козар, М. Тепляк, Кігічак, Б. Охочкий, І. Дубас, П. Вільшинський, В. Терещук.

(Продовження виказу в наступному числі)

УСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ — ЩИРЕ СПАСИБІ!

ПОЖЕРТВИ НА ПИСАНКУ ООЧСУ — 1959 Р. Відділ ООЧСУ в Аллентавні

По 1 дол.: І. Стаків, М. Іванів, Путько, Д. Гудз, І. Ганич, І. Федорак, І. Ковалський, М. Баранчик, В. Огородник, М. Тарновська, Д. Паращак, І. Мотрук, М. Турко, С. Голод, І. Марковчук; — Р. Ганкевич 0.50 дол.

Відділ ООЧСУ в Картерет

2.50 дол. — І. Кусій.

По 2 дол.: В. Хомут, М. Синовиц, Е. Ільницький, Й. Рик, М. Бобенчук, А. Моряк, М. Хомут, О. Глущик, М. Гідзік, Патсі.

По 1 дол.: А. Кіндзерський, І. Петришин, С. Бреслов, А. Рабинович, О. Верначіо, Сейф. Стор, М. Тотс, Е. Ар., Г. Водяк, Н. Кучета, Е. Тучай, Професіонал Френд, Карт. Медікал Груп, Боб Б., Ф. Роговські, Лукач, Б. Шомакер, Е. Банкоскі, Гірш Департ. Стор, Барбер Шап, нечіткий, С. Кутій, М. Ардієр, А. Міллєр, М. Бобенчук, Джо К., А. Крамер, Баумгарнер, В. Дитиняк, В. Яків, Е. Бережинський, І. Дума, Т. Герман, М. Капко, Я. Валіхно, Я. Турко, Г. Луганський, В. Рубас, М. Шманько, А. Чуряк, Шебат, Бревн Деп. Соклерс, М. Бравн, нечіткий, Вільям Коч, Г. Семенець, М. Подубинський, А. Шемазук, С. Конів, М. Курчак, І. Пістеницький, Р. Романюк, І. Стриховський, А. Копистинський, Я. Курчак, Я. Мотуз, І. Кончак, М. Вовк, К. Л., М. Х-й, С. Кулинич, П. Ничко, М. Ільницький, В. Білій, Т. Сенчишин, В. Матлага, І. Рачинський, В. Мазан, І. Підгайний, Р. Теребецький, М. Сенишин, П. Брус, Д. Синяк, С. Петрак, І. Лазур, М. Кухта, П. Брикайло, П. Кальчинський, О. Смолянський, С. Боднар, І. Глущик.

По 0.50 дол.: А. Вадяк, А. Словінські, Фуд Маркет, В. Пекар, невідомий.

УСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ — ЩИРЕ СПАСИБІ!

УВАГА!

УВАГА!

У країнці!

Кожний з нас може уживати свої гроші в троякій спосіб:

1) **Видавати** гроші на необхідні речі до життя: харчі, мешкання, одяг, наука,ogrівання, світло і всякого рода вигоди. Кожний виданий долар на життєві потреби іде на скріплення промислу і торгівлі.

2) **Позичати** (щадити) гроши банкові. Ощаджений гріш це наша резерва на чорну годину. Ці гроші, за які банк платить 3% відсотків, банк позичає чи інвестує на 6-10%.

3) **Заставити** гроші до роботи, себто інвестувати. Інвестування грошей на сьогодні є небхідністю, якщо хочеться гроші зберегти перед інфляцією. Купівна сила доляра з року в рік зменшується. Статистика виказує, що доляр від 1947 року (100%) по сьогодні впав на 54%. Кожна людина, що думає по господарськи, мусить сама подумати, що їй зробити.

Знаємо два способи як забезпечитися проти інфляції: а) Набувати парцелі під будову (напр. Флорида), чи купувати доми, або б) купувати шери „Мючуал Фондс” (Інвестиційні фундації) і безпосередньо брати участь в доходах і рості американського господарського життя.

Чому дехто боїться стати співвласником американського господарства? Через страх ризика, яке випливає з права власності. А походить цей „страх” через неповне знання методів злагіднення або деколи цілковитого виключення цього ризику. Це можна зробити застосуванням т. зв. „Методу Мільйонера”. Людина, що інвестує свої гроші, має такі вигоди:

- 1) Різноманітність в інвестиціях,
- 2) Професійне керівництво і пораду,
- 3) Банкову службу і опіку.

Всі ці три вигоди плюс правну охорону і деякі податкові полегші має і „Мючуал Фондс”, різниця лише та, що людина інвестуючи свої гроші не мусить бути мільйонером. Тут можна вкладати одноразово від 250 дол. до великих сум або на місячні сплати вже від 20.00 дол. вгору.

Хто б бажав довідатися більше про цей розважливий спосіб інвестування, звертайтесь до фахового дорадника по інвестиційних справах —

Dr. JULIUS CHIMINEC
167 High St., Passaic, N. J.
Tel.: PR 3-2448.

Днами виходить з друку монографія О. Оглоблина — **ГЕТЬМАН ІВАН МАЗЕНА І ЙОГО ДОБА** — видання ООЧСУ і ЛВУ. Книга в гарній полотняній оправі з золотим витиском, мистецькими заставками до 10 розділів. — Тираж невеликий. Набути книгу можна: в кольпортерів Відділів ООЧСУ, в книжкових крамницях та у видавництві „Вісник”. Ціна — \$ 5.75, з пересилкою — \$ 6.00.

ВЧАСНОЮ ПЕРЕДПЛАТОЮ ЖУРНАЛУ ДОПОМАГАСТЕ ВИДАВНИЦТВОВІ. ПОСПІШІТЬ НАДІСЛАТИ ПЕРЕДПЛАТУ НА „ВІСНИК” ЗА 1960 РІК — 5.00 ДОЛЯРІВ НА АДРЕСУ: VISNYK, P. O. BOX 304, COOPER STATION, NEW YORK 3, N. Y.